P. II. 132

CERNĂUȚI MARTIE—PRIER 1943

An. XVIII

FĂT-FRUMOS

Nr. 2

ARTĂ LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU
Secretar de redacție: Octavia Lupu-Morariu

ȘTIINȚĂ VIAȚĂ SOCIALĂ

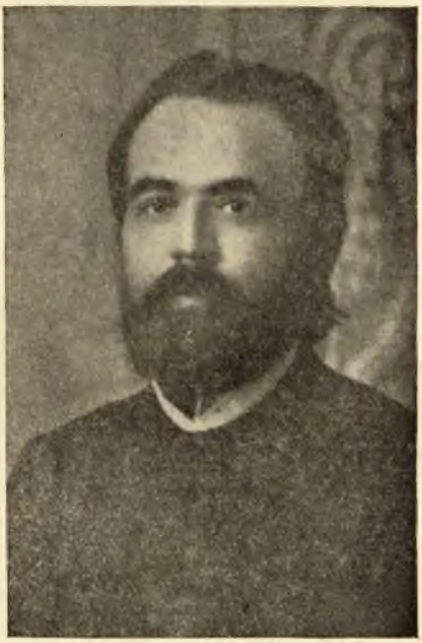

„Deșteptăristul" Constantin Morariu

Redacția și administrația: Cernăuți, str. Munteniei 14

3162 935.144

Nu se împrumută acasă.

CERNĂUŢI MARTIE—PRIER 1943

An. XVIII | FĂT-FRUMOS | Nr. 2

ARTĂ LITERATURĂ | Director: LECA MORARIU Secretar de redacţie: Octavia Lupu-Morariu | ŞTIINŢĂ VIAŢĂ SOCIALĂ

Semicentenarul „Deşteptării" lui Constantin Morariu

Conferinţă ţinută în 1 April 1943 la Facultatea Teologică din Cernăuţi, în cadrul Institutului „Cernăuţi", de profesor universitar Dr. Victor Morariu

Când la începutul lui Februarie a. c. a apărut primul număr al gazetei „Deşteptarea", de sub auspiciile Fundaţiei Culturale „Regele Mihai", ca organ al Căminurilor culturale, al căror rost e îndeosebi luminarea satelor — numele acesta le reamintia unora din cetitori, îndeosebi celor mai în vârstă, de „Deşteptarea" de acum jumătate de veac, gazetă „poporală", apărută la 1 Februarie 1893 şi redactată aproape pe de-a întregul de luptătorul naţionalist care a fost Preotul Constantin Morariu.

Totuşi numele lui nu se vede nicăieri în paginile foii, ca redactor responsabil figurând Ilie Dimitrovici, inspector al Reşedinţei mitropolitane, iar editor şi administrator fiind venerabilul octogenar de astăzi Dimitrie Bucevschi, pe atunci directorul tipografiei arhidiecezane „Silvestru Morariu-Andrievici".

N'a fost prima gazetă, în Bucovina, scrisă în graiul ţăranului; i-a precedat „Steluţa", redactată de alt preot, Simeon Cobilanschi din Corovia, tatăl fostului director de spital Dr. Leon Cobilanschi, ajutat şi de preoţii Artemie Berariu şi — Constantin Morariu. Dar „Steluţa" aceasta a lucit numai un an, dela Sept. 1883—Sept. 1884.

În memoriile sale, întitulate „Cursul vieţii mele", memorii publicate în parte în revista „Făt-frumos", C. Morariu ne spune cum veniau preoţi de peste Prut să aboneze foaia şi ziceau: „De ce n'am avut noi aşa gazetă cel puţin înainte de 20 ani, că acum n'am avea atâta pricină să cântăm: Hai cu Domnul Sfântul, haideţi

935.144
~~14392~~ 3162
BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ ORAŞUL PIATRA NEAMŢ

peste Prut, să păzim pământul care l-am avut." Iar gospodarul Alecu Burlă din Cireş-Opaiţ îi scrie redacţiei: „Să nu fi fost d-voastră, domni şi creştini ai lui D-zeu şi prin d-voastră „Deşteptarea", *venia noaptea* şi era prea târziu."

E vorba deci de Bucovina de peste Prut şi de noaptea ce ameninţa şi restul ţărişoarei noastre, de puhoiul slavismului. Preotul Morariu venise la Cernăuţi din Toporăuţi unde văzuse, trăise aievea tragedia rutenizării unui sat, în care doar unii bătrâni mai ştiau româneşte.

Lupta împrotiva rutenizării este unul din rosturile de căpetenie ale gazetei, ba primejdia slavă i-a fost lui C. Morariu chiar îndemnul înfiinţării ei, anume — după mărturisirea lui — cetirea articolului „Rumäniens auswärtige Politik" de Tache Ionescu, în „Romänische Revue" dela 1892, articol în care se insista asupra pericolului din partea colosului dela nord.

M. lansează deci în „Gazeta Bucovinei" nr. 57 din 1892 un apel semnat „Comitetul de întemeiere al foii poporale „*Deşteptarea*" — comitet încă inexistent în clipa aceea, dar care curând devine realitate, avându-l în frunte pe Artemie Berariu, protopopul Cernăuţului şi ginerele Mitropolitului Silvestru Morariu, cunoscut prin activitatea sa de predicator şi scriitor popular. Totuşi adevăratul comitet de redacţie rămâne iniţiatorul singur, punând în redactarea foii toată pasiunea. Iată ce ne spun aceleaşi memorii: „Nimic în viaţă n'am lucrat cu aşa sete şi cu aşa dor fierbinte ca „*Deşteptarea*", şi entuziasmul deliciu din timpul acela îmi va rămânea pururi neuitat. Chiar noaptea prin somn visam planuri de îmbunătăţire a sorţii poporului şi atunci repede mă sculam, aprindeam lumina şi mă apucam de lucru. Totdeauna, când mă puneam la scris, îmi închipuiam că un simplu bădică cărturar stă la spatele meu şi-mi urmăreşte cu ochii tot cuvântul, aşternut pe hârtie, întrebându-mă la cuvintele neînţelese de el: da asta sau cutare vorbă ce va să zică? Aşa mă siliam să scriu cât se poate de poporal." Iar reuşita deplină din acest punct de vedere i-o atesta la 1894, deci la un an dela apariţia gazetei, cu prilejul unei vizite de Paşti la Mitropolitul Silvestru, cunoscutul om politic, fruntaşul conservator Ionel Grădişteanu, declarând: „... „Deşteptarea" trimite-o în toate provinţele locuite de Români, tot poporul va înţelege-o, afară doară de al 50-lea sau al 100-lea cuvânt, care la D-Voastră e provincialism. Noi în Bucureşti ne-am înţeles vre-o câţiva înşi să înfiinţăm o foaie pentru trebuinţele

poporului nostru după modelul „Deşteptării". — Foaia aceasta fu apoi „Albina", care apare şi astăzi.

Dl. Const. Loghin în „*Istoria literaturii române din Bucovina*", spune că „Deşteptarea" a fost „cea mai bună gazetă, pe care intelectualul român a pus-o cândva în mâna ţăranului bucovinean, fiind o adevărată şcoală pentru popor şi dându-i toată hrana sufletească de care are nevoie."

Arboroseanul C. Morariu

Vechea „Deşteptare" apărea de două ori pe lună, ca şi „Deşteptarea" de astăzi, care nu din întâmplare şi-a luat acest nume, ci — o spune ea însaşi în n-rul 5 din 1 April a. c. — a făcut-o cu intenţia de omagiu pentru predecesoarea de acum jumătate de veac.

Astăzi ne interesează colecţiile primilor ani, înainte de transformarea în organ politic de partid (1900).

Să răsfoim deci împreună aceste foi îngălbenite, retrăind astfel pagini din cele mai frumoase, mai însufleţite şi mai curate din lupta de afirmare a românismului bucovinean.

— Iată deci nr. 1 din 1/13 Ianuarie 1893, cu programul gazetei: „Fraţilor români! Este acuma timpul să ştie toţi cărturarii noştri de unde ne tragem şi la ce suntem în lume; este timpul să ne trezim cu toţii şi să ne rădicăm ochii, ca să vedem ce se petrece împrejurul nostru. Ca să ştim şi să facem cele ce sunt bune şi de folos pentru noi, pentru copiii noştri şi pentru neamul nostru românesc, ne-am hotărît să tipărim gazeta aceasta, care va ieşi tot la 1 şi 15 a fiecărei luni în câte o coală de tipar. Gazeta va desfăşura în mod poporal: Trebi de ale economiei, negoţului şi meşteşugurilor. Istoria Bucovinei dela începutul ei şi până în ziua de astăzi şi istoria Românilor. Trebi de ale bisericei şi de ale şcoalei. — Drepturile şi datorinţele noastre cetăţeneşti, tâlcuind legile împărăteşti şi ale ţării. Va da poveţe despre chivernisirea cu banii şi cu averile şi alte învăţături folositoare. — Va publica poezii, poveşti şi istorioare, ştiri

şi întâmplări din sate şi din oraşe, din ţara noastră şi din lumea mare."

Rostul mai adânc al programului acestuia ni-l lămuresc memoriile citate, zicând: „Sistemul îmi era să încep dela alfa condiţiunilor ce garantează viaţa unui popor, anume dela limbă, istoria trecutului, şcoală, pământ, lege şi să urmez succesiv mai departe."

Chiar în nr. 1 începe deci seria *Ceva din istoria Bucovinei*, continuată *Ceva din istoria Românilor bucovineni* prin tot anul 1894, când apare apoi în 2 volume, sub titlul *Părţi din istoria Românilor bucovineni.*

Expunerea începe dela originea romană: „Noi Românii din ziua de astăzi ne tragem dela poporul cel mai renumit de pe lume, anume dela Romanii cei vechi ce locuia în Italia şi a căror istorie se începe la anul 753 în. de Chr. — Romanii au fost dară un popor care n'a avut şi nu are păreche în vitejie, pentrucă numai ei singuri au domnit peste toată lumea, numai ei singuri au fost domnitorii lumii." Urmează răsboaiele lui Traian, în urma cărora „n'a rămas nici urmă de Daci pe pământ," încât Românii se trag dela Romanii, aduşi de Traian în Dacia. După năvălirea popoarelor sălbatece sau barbare vine întemeierea Moldovei, din care a făcut parte şi Bucovina timp de 487 ani, până la 1775, când ajunge sub împărăţia Austriei. „Bucovina a fost aşadară ţară românească şi ţară românească este ea şi astăzi," cum o recunoaşte însuşi împăratul Franz Josef în diploma din 9 Decembrie 1862, prin care i se dădea Bucovinei marca sau stema ţării, drept semn vizibil şi garanţie a autonomiei, acordată încă la 1848, fiindcă se arătase că „deosebirea de *limbă*, datine şi obiceiuri nu fac să fie de dorit o contopire cu Galiţia," căreia îi fusese alipită dela 1786—1848, adécă timp de 64 ani, când „limba românească a fost batjocurită şi prigonită amar de *Poleci.*" Istoria Bucovinei austriace începe cu guvernarea militară a generalilor Spleny şi Enzenberg, înţeleaptă şi binevoitoare; dar a urmat apoi jugul apăsător al Galiţiei. Se citează acte şi documente, cari dovedesc că până la 1812, limba românească a fost unica limbă a ţării. Abia un ordin ministerial din 1864 recunoaşte şi limba rusească (ruteană), care năpădise pământul Bucovinei de pe urma împreunării cu Galiţia. Se arată „cum au venit străinii în ţara noastră şi cum au ajuns să se înmulţească atât de mult, încât „la 1880 s'au numărat 108 mii de Nemţi cu jidovi la un loc, 239 mii de Ruteni şi numai 190 mii de Români." — Urmează istoria biseri-

cească, episcopia, mănăstirile şi schiturile Bucovinei pe timpul venirii ei la Austria, istoria fondului religionar ortodox-oriental, apoi istoria şcoalelor „poporale“ (primare) române, promovate sub guvernarea militară, zugrumate sub cârmuirea galiţiană, înfloritoare în perioada dela 1850—1869, când şcoalele din Bucovina erau supuse Consistoriului ortodox din Cernăuţi, mai puţin favorizate sub cârmuirea directă a statului dela 1869 înainte. Dela şcoalele primare trece în mod firesc la istoria „preparandiei“, adecă a şcoalei normale din Cernăuţi, de băieţi şi de fete. Urmează apoi gimnaziile (liceele) din Cernăuţi, Suceava şi Rădăuţi. Se insistă asupra faptului că gimnaziul din Suceava „este unicul în ţara noastră, în care şcolerii pot învăţa în clasele cele patru de jos în limba românească.“ Urmează şcoala reală ortodox-orientală*), înfiinţată la 1862, „deocamdată“ cu limba germană, ca şi gimnaziul din Suceava, — apoi şcoala de meserii şi cea agronomică şi în sfârşit „şcoala teologică,“ începând cu cea înfiinţată la 1786 în Suceava şi încheind cu facultatea teologică.

Ca roadă a şcoalelor e înfăţişată apoi „Literatura română din Bucovina, dela anul 1774 până în ziua de astăzi,“ în cea mai mare parte numai repertoriu bibliografic, dar şi biografie detailată ale figurilor proeminente: Vasile Ianovici, Teoctist Blajevici, Hurmuzăchenii, Silvestru Morariu-Andrievici, Aron Pumnul (cu istoria luptei dela 1848 a Românilor ardeleni), Iraclie Porumbescu, V. Bumbac, C. Morariu-Andrievici, I. G. Sbiera, Dim. Petrino, Ciprian Porumbescu. — Capitolul final îl constitue „Societăţile române din Bucovina“, începând cu „Societatea pentru cultura şi literatura română“.

Dar care era situaţia politică din Bucovina în preajma apariţiei „Deşteptării“? Ne orientează în privinţa aceasta articolul din nr. 1 *Unele întâmplări din ţara noastră în anul 1892* — an de *reînviere* a poporului român din Bucovina, cum îi zice gazeta — reînviere prin „Gazeta Bucovinei“ (1891) şi îndeosebi prin însufleţita adunare dela 7 Martie, convocată de societatea politică „Concordia“, în care s'a hotărît „cumcă poporul român e unul, nu este deosebire naţională între boieri, preoţi şi ţărani şi că la luptă stau toţi umăr la umăr.“ Solidaritatea aceasta s'a dovedit biruitoare în alegerile pentru dieta ţării (parlamentul Bucovinei), care s'au făcut în 4 April 1892,

*) Acesteia C. M. îi închinase o monografie, întitulată „Istoricul şcoalei greco (adecă ortodox)-orientale din Cernăuţi.“

împrotiva preşedintelui (guvernorului) ţării, contele Pace, care provocase demisia colectivă a deputaţilor neromâni şi deci disolvarea dietei, cu intenţia să-i stârpească politiceşte pe Români. Răsboinicul conte a trebuit să plece, iar urmaşul său, baronul Krauss a înţeles să se poarte aşa, încât „a mulţămit pe toţi *poporenii* ţării afară de vre-o câţiva venetici."

N-rul 3 din 1/13 Februarie plânge *moartea lui Pompiliu Pipoşiu*, talentatul şi inimosul director al „Gazetei Bucovinei", răpus de pneumonie în floarea vârstei, la 33 de ani, după ce, venind din Ardeal, petrecuse numai 21 de luni în mijlocul fraţilor Bucovineni, luptând cu arma condeiului pentru drepturile româneşti.

Urmând programului de a lămuri poporul dela ţară asupra legilor ţării, „Deşteptarea" publică întâiu *regulamentul comunal*, lege care-l interesa mai de aproape pe sătean. În anul II începe publicarea *Constituţiei* împărăţiei, cu lămuriri la fiecare articol. A urmat apoi şi *regulamentul de alegeri comunale*.

Articolul *Cuiul străin din casa Românului*, arătând primejdia banului împrumutat dela străini, îi îndeamnă pe bogătaşii din fiecare sat să se strângă laolaltă şi să facă, împreună cu comitetul sătesc, o *însoţire bănească* în sat, urmând ca banii adunaţi să se împrumute numai acelora cari într'adevăr ar avea nevoie. Articolul încă nu vorbeşte de bănci, dar vedem mai încolo, în colecţia gazetei, şi propaganda pentru înfiinţarea de bănci populare, menite să-l apere pe ţăran de primejdia vânzării pământului, care trecea de obiceiu în mânile cămătarilor şi crâşmarilor evrei.

Pe linia interesului acestuia, „Deşteptarea" manifestă un *antisemitism* consecvent, reproducând de pildă un articol din „Tribuna" dela Sibiu despre *Isprăvile Evreilor din Bucovina*.

Combaterea *beţiei* este astfel un punct principal de program. *Holerca* sau *bulearca* jidovească e denunţată ca duşman al poporului; se reproduce o poveste poporală din colecţia lui I. G. Sbiera, care arată că rachiul e iscodit de diavolul şi se chema la început *drachiu*. Se publică mereu numele *fliuşcarilor* din diferite sate, cari nu vor să se lepede de *fliuşcărie*. Se urmăreşte cu mult interes mişcarea *trezviei*, care cuprinsese satele, adecă lepădarea în mase cu jurământ a sătenilor de băutura diavolească, mişcare pornită de aşa zisul proroc dela Mahala, Ştefan Sainciuc. Se publică deci şi numele celor ce s'au lepădat de rachiu. Se raportează amănunţit despre liturghiile cu sobor ce se ţin prin sate cu asemenea prilejuri; în fruntea lor era

de obiceiu păr. Artemie Berariu. Li se recomandă sătenilor să înlocuească rachiul cu *vinurile din poame*, iar C. Morariu prelucră, în graiul popular, o broşură a eminentului profesor de agronomie Grigorie Halip despre fabricarea acestor vinuri ieftine şi sănătoase, avântându-se până şi la versuri ca acestea;

De voieşti să fii tot vesel şi în trup să ai putere,
Nu bea altă băutură decât numai vin de mere.

Se înregistrează cu satisfacţie vestea că a fost pus la închisoare cutare cămătar evreu. Răzbunarea Evreilor era adese denunţarea politică. Şi când ziarul „Bukowiner Nachrichten" îndrăzneşte să-i suspicioneze pe Românii bucovineni ca necredincioşi împărăţiei, „Deşteptarea" respinge cu indignare „lătratul de bale al celui mai mârşav şi mai greţos *potlog nemţesc-jidovesc* din Cernăuţi."

Articolul „Rachiul şi sfatul împărătesc din Viena" vesteşte cu bucurie pregătirea unei legi contra beţiei.

La începutul anului III (1895), gazeta constată că „în anul 1894 poporul nostru de rând a scăpat de băutura rachiului. Atât de puternică fusese deci acea mişcare a trezviei. O notiţă din acelaşi an spune: „*Fliuşcar* în tot Măzănăieştiul este acum numai unul — adecă hargatul jidovesc şi filosof al satului Toader a Ilenei Rusu." Gazeta îi povăţueşte pe săteni să nu lase să între Evrei în comitete comunale, căci „*jidanul* în comitetul sătesc este totdeauna *urechea căpitanului* —" adecă a prefectului de judeţ, care era mai totdeauna duşman al Românilor. Şi iată acum un articol de pronunţat antisemitism în nr. 17 din 1/13 Septemvrie 1896, întitulat „*Năcazul jidovilor*":

„Cine nu ştie astăzi că aşa numitul neam jidovesc, risipit printre popoarele din toată lumea, nu este decât o adevărată ciumă pentru neamurile creştine! Sărăcie, boale, desfrânări şi stricarea tuturor obiceiurilor bune — iată „bunătăţile" ce neamul jidovesc le aduce între popoarele creştine." Năcazul jidovilor era pe atunci mişcarea lui Carol *Lueger* dela Viena, „un neamţ dintre cei mai învăţaţi, dintre cei mai cu minte şi cel mai mare prieten al popoarelor creştine." Lueger având de gând să vină şi în Bucovina, poate chiar în oraşul Rădăuţi „ca să ne spună nouă creştinilor sfaturile lui cele creştineşti şi înţelepte, ... din pricina aceasta toţi jidanii noştri din ţară s'au pus pe gânduri şi gazetele lor din Cernăuţi strigă ca din gura şerpelui — iar aceasta o fac cu obrăznicie nemaipomenită." — Articolul prim din 15/27 Noemvrie 1897 vorbeşte apoi despre *adunarea ţăranilor*

dela Viena, convocată pe ziua de 14 Noemvrie de *partidul creştin-social* al lui Dr. Lueger, primarul Vienei. „Ei de aceea îşi zic „creştini-sociali", pentrucă ei îi urăsc pe jidovi şi zic că voesc să acă dreptate între stările din care se compun popoarele Austriei."

Un articol despre „Alegerea din Rădăuţi a deputatului pentru dieta ţării" arată cum a fost ales candidatul german Dr. Kipper, cu sprijinul jidanilor şi al „căpităniei" (prefecturii) împrotiva candidatului român, prof. Ilie Cărăuş, dupăce jidanii juruiseră că vor merge cu Românii. Gazeta isbucneşte: „Jidanului să nu-i crezi, măcar de l-ai vedea că se svârcoleşte ca şerpele, că el încă n'a fost binevoitorul nostru şi nici n'a mai fi cândva!"

Jidovimea este primejdia economică, este în prima linie pierderea moşiei, a *pământului strămoşesc*. Acestuia C. M. îi închină o serie de 10 articole, în care pleacă dela marile pilde din trecutul de lupte eroice pentru păstrarea moşiei: Ştefan cel Mare în lupta cu Albert al Poloniei şi în legătura lui cu Turcii, care spunea că aceştia nu vor putea cumpăra pământuri în Moldova; Miron Costin, care la 1683, când veniau Leşii asupra lui Duca Vodă, îi îmbărbăta pe ostaşi cu vorbele: „Nu daţi, copii, nu daţi locul acesta, nu daţi pământul nostru, că el este frământat cu sângele moşilor şi strămoşilor noştri!" — Articolul V şi VI din seria aceasta, vorbind de epoca Fanarioţilor, relevă „legea întâietăţii", pe care au făcut-o boierii în divanul domnesc, lege menită să oprească trecerea moşiilor în mânile veneticilor, dând întâietatea la cumpărări de moşii româneşti rudeniilor Românului ce vindea sau, în lipsa acestora, vecinului său sau rezeşului învecinat. — Articolul VII şi VIII, plecând dela constatarea că adese creşterea şi şcolirea copiilor îi face pe ţărani să vândă părţi mari din pământul lor, îi povăţueşte să-şi cumpere câte o căsuţă la oraş, unde să-şi ţină în gazdă copiii, cu cheltuială mai mică. — Articolul IX combate „datina rea şi nenorocită de a cumpăra hainele de prin dughene" şi recomandă munca cea frumoasă şi folositoare a torsului şi a ţesutului, care înzestrează casele fără cheltuială, pe când „cumpărarea *bulendrelor* de prin târguri vă sărăceşte şi vă îngloadă în nevoi!" — Seria se încheie cu un articol ce pare a se abate dela temă, întrucât stăruie asupra păstrării *limbii*. Totuşi între păstrarea acesteia şi a pământului e o strânsă legătură, fiindcă „... dacă un Român se înstrăinează de limba românească, atuncia şi tot pământul lui şi toată averea lui şi toată familia lui se înstrăinează de naţia românească şi aşa omul acela face daună cumplită întreg

neamului său. Din pricina aceasta oameni de aceştia se chiamă *vânzători de neam.*" Articolele acestea au mai fost publicate apoi în „Calendarul poporului" din 1902 (redactat de mult meritosul Eugen Neşciuc, şi acesta valoros colaborator al „Deşteptării"), iar de aice şi în broşură, sub titlul „*Moşia şi limba noastră*".

Dar lupta pentru păstrarea pământului se îndreaptă şi contra *Leşilor.* Chiar în nr. 2 din anul I în primarticolul intitulat „Şerpele încălzit la sinul nostru" se arată, după gazeta „policească" „Kurier Lwowski" că ţinta Polecilor în Bucovina este „a stoarce ţara, a se îmbogăţi, a o aduce la sapă de lemn prin cămătării şi în urmă a se duce de aice (dacă este adevărat că vor să se ducă?)" Se aminteşte apoi de faimoasa „bancă rusticală", făcută de „Polecii şi Rusnacii din Leov", care a scos la vânzare mulţime de gospodării şi moşii frumoase, de pe urma cametelor de 18—24 la sută.

În nr. 20 din acelaşi an chestia revine sub titlul „O primejdie în Bucovina". Se arată, după un articol publicat în „Românul" din Bucureşti şi semnat N. Filin (care nu e decât un pseudonim al lui C. Morariu) — că „leşii bucovineni au şi adună mereu capitaluri mari de bani, ca să cumpere tot petecul de pământ românesc din Bucovina, fie dela proprietarii mari (adecă dela boerii noştri) fie dela ţărani." Articolul continuă în nr-ul următor, arătând că la banca rusticală „erau datori 5530 de gospodari cu straşnica sumă de două milioane două sute de mii florini şi că banca aceasta a cumpărat la licitaţie 82 de gospodării."

Iar „Gazeta Polska" din Cernăuţi a scris încă în 1891 că „polecii din Bucovina îmblă să întroloace poporul rusesc dela noi cu cel poleac ca să fie o unică armată slăveană, care ar cuceri petecul de pământ al Bucovinei pentru slavism". Dar „Deşteptarea îi replică: *Bucovina nu a fost şi nu are să fie niciodată pământ slav!*" — şi cât de actuale sunt vorbele acestea acum, în anul 1943! — Ca armă de apărare a pământului se recomandă mereu înfiinţarea de *bănci săteşti.*

Am văzut cum lupta pentru pământ e una cu *lupta pentru limbă.* Acesteia îi este încheiată îndeosebi seria „*Limba noastră*", începând cu Nr. 8 din anul I, unde cetim: „Am vorbit până acum mult despre limba românească, dară *vorba despre dânsa n'o putem sfârşi niciodată,* căci limba românească este sufletul nostru, fără de dânsa am peri cu totul. Deaceea cum ne rugăm seara şi dimineaţa în „Tatăl nostru", zicând: „Doamne, mântueşte-ne de cel rău", aşa

trebue să ne rugăm în toată ziua: „D-ne, ajută-ne să ne mântuim limba, care s'a înăduşit aşa de tare şi se înăduşă şi astăzi de alte limbi!" Apoi: „Plăcerea ce o are poporul nostru pentru limbi străine este o primejdie şi cea mai straşnică boală a naţiei noastre". Aşa s'au *rusit* mulţime de sate româneşti din ţara noastră. Şi iată deci povaţa gazetei: „Tu popor bucovinean lasă-i pe străini *ei* să-şi dee silinţă, *ei* să se trudească, *ei* să-ţi înveţe limba ta! Tu vorbeşte cu toţi străinii *numai româneşte,* chiar dacă ai ştie şi mai multe limbi! Toţi diregătorii, toţi comisarii, toţi slujbaşii împărăteşti din Bucovina sunt datori după lege să ştie limba românească!"

Între motivele pentru care Românul trebue să ţină la limba sa este şi acela că „Neamţul Hoffmann a zis de ea că este atât de frumoasă şi de bogată, încât cu deosebire s'ar potrivi să fie vorbită de de cel mai luminat popor de pe lume". Este acesta un pasaj din cartea geografului W. Hoffmann „Beschreibung der Erde" (1832—39), pe care C. M. îl cita adese şi cu drag şi unde se relevă întâiu frumuseţa fizică a Românului, apoi se spune că „pricepere mai uşoară, minte mai deschisă, agerime mai mare împreunată cu purtare mai delicată cum vezi de multe ori chiar la cel mai simplu Român nu găseşti nicăieri". Pasajul culminează în opinia că „poporul acesta, împreunat şi ridicat la cel mai înalt grad al luminării minţii, *ar fi vrednic să stee în fruntea omenimei întregi*". Citatul întreg îl găsim şi în seria „Ceva din istoria Românilor bucovineni" (nr. 5 din anul I)*).

Articolul II din seria „Limba noastră" se încheie cu hotărîrea partidului naţional român, luată în adunarea generală a societăţii politice „Concordia" că „noi Românii bucovineni ne legăm cu cuvântul nostru de cinste de a vorbi şi scrie româneşte pe la toate diregătoriile şi pretutindene unde ne căutăm trebile noastre". Articolul final insistă din nou asupra slăbiciunii Românilor de a se lepăda de limba românească şi „a se duce în taberele limbelor străine". „Oameni ca aceştia se ucid singuri pe sine şi ucid şi o parte a naţiei noastre, ei sunt pentru naţia românească cea mai mare ruşine". „Chiar oameni străini cu simţ de dreptate spun că înstrăinarea atât de repede a unei părţi a poporului român bucovinean de limba sa n'are păreche în lume".

Drepturile limbii sunt întărite prin legile fundamentale ale îm-

*) v. textul original german în revista „Făt-frumos" XV (1940), nr. 4—6.

părăţiei, adecă prin legile acele care sunt temelia împărăţiei — şi „dacă noi Românii încă mai avem să ne luptăm pentru drepturile limbii noastre, apoi această luptă este numai împotriva fărădelegilor ce se fac de nişte oameni cari nu se ţin de legile împărăteşti".

In anul III, o nouă serie de articole, tot sub titlul „Limba noastră", începe cu o enunţare a împăratului Franz Josef, care scria din castelul Laxemburg, lângă Viena, că va avea grijă că feliuritele popoare să fie păstrate de acuma înainte în însuşiile lor naţionale şi la îngrijirea limbii lor să li se dee cuvenita luare aminte. De aice întrebarea, adresată preoţilor, primarilor şi tuturor membrilor comitetelor comunale: „De ce nu grijiţi, domnilor şi fraţilor, să băgaţi cât mai iute limba noastră în cancelariile comunale?" Îndemnul acesta revine mereu, până ce începe a se realiza. Astfel în judeţul Storojineţ, prin stăruinţa inimosului deputat, boierul Modest cavaler de Grigorcea, limba românească s'a introdus în toate cancelariile săteşti. În sprijinul acţiunii acesteia, Aurel Onciul cu Florea Lupu publică un „Repertoriu pentru secretarii comunali".

Dar „Deşteptarea" mai cere dela funcţionarii români de toate categoriile să-şi scrie româneşte „cuitanţele" cu care îşi incasau salariile — iniţiativă care însă n'a prins decât foarte puţin, încât găsim apoi adese mustrări pentru această nepăsare a „domnilor" noştri.

Altă lature a chestiunii limbii este îndemnul de a se cere la poştă numai tipărituri (cărţi poştale, mandate etc.) cu inscripţia germano-română şi a refuza pe cele pur germane sau germano-rutene.

În 1895, „Deşteptarea" publică apelul adresat de soc. politică „Concordia" către toată obştea românească pentru valorificarea drepturilor limbii în toate domeniile vieţii publice.

Lupta pentru limbă e şi *lupta pentru şcoala românească*.

„Deşteptarea" urmăreşte deci cu viu interes gimnaziul din Suceava, cu clasele sale paralele româneşti şi activitatea societăţii „Şcoala română". Când, la 1895, Rutenii cer înfiinţarea unui gimnaziu rusesc în Cernăuţi, „Deşteptarea" începe o campanie energică, denunţând primejdia unui asemenea gimnaziu [1]) pentru ţărănimea română din satele mixte, vânătoarea asupra copiilor de Români, care a şi fost început. Se remarcă cu laudă intervenţia deputatului George baron Vasilco în parlamentul din Viena, sprijinind petiţiunea semnată de

---

[1]) Cf. Broşura 4 din *Biblioteca „Deşteptării": Primejdia gimnasiului rusesc din Cernăuţi*, Cernăuţ 1896.

mii de Români bucovineni pentru înfiinţarea unui gimnaziu românesc în Cernăuţi.

Pentru a preîntîmpina înstrăinarea copiilor români, se porneşte şi marea acţiune a înfiinţării unui internat de băieţi români prin liste de subscripţie. „Deşteptarea“ publică mereu numele „miluitorilor“ internatului, care se şi deschide la 1 Septemvrie 1896.

In nr. 9 din acelaşi an ne surprinde, la loc de frunte, traducerea unei nuvele de *Emile Zola*, *„Potopul Garonei“*. Veţi întreba: unde-i „Deşteptarea“ şi unde-i romancierul naturalist francez? Ce are a face unul cu altul? Iată ce are: revărsarea râului Garonne, care inundă satul „Sânt-George“ şi casa lui Luis Rubié nu-i decât simbol, prilej pentru a zgudui iar conştiinţele româneşti cu primejdia potopului slav, care ameninţa prin gimnaziul rusesc. „Nu vreu să mor, nu vreu să mor!“ striga Veronica şi Maria de pe vârful casei inundate. „Nu vrem să murim! nu vrem să murim!“ strigăm şi noi Românii din Bucovina“. Prin urmare, sub acelaşi titlu „Potopul Garonei“ intră şi „un răvaş“ al unei preotese văduve din părţile Rădăutului, care trimite 100 florini pentru „asilul“ de copii români, urmând apoi încă o listă de „miluitori“. Este cât se poate de caracteristică pentru preocuparea statornică a luptătorului C. Morariu de pericolul slav această aplicare alegorică a nuvelei franceze. „Potopul Garonei“ în această originală versiune românească se încheie cu versurile din „Sentinela română“ a lui Alecsandri:

Căci Român sunt în putere
Şi Românu'n veci nu piere!

A fost extras [1]) în mii de broşuri, răspândite, ca atâtea altele ale aceluiaşi autor, prin toate colţurile Bucovinei.

In folosul „Internatului“ dă o reprezentaţie Circul Cezar Sidoli, reprezentaţie descrisă pe larg, în cele mai mici amănunte, într'o manieră naivă, care ne face să zâmbim, ca de pildă: „După domnişoara Margareta s'a ivit în Circ domnul director Cezar Sidoli cu biciul cel de mătasă în mână şi cu 12 cai. De hamul fiecărui cal era legat pe pântece câte un număr făcut din aramă galbănă şi toţi caii au intrat în Circ după rând cu numerele 1 până la 12... Spunem aşadară numai atâta că bunăoară pe timpul jocurilor cei 12 cai amestecându-se

[1]) Cf. Broşura 5 din *Biblioteca „Deşteptării“*: *Poporul Garonei*, Cernăuţ, 1896.

întreolaltă, la comanda stăpânului lor, ei pe loc se înşira iarăşi după rândul numerelor dela 1 până la 12".

În chestia gimnaziului, Românii au obţinut câştig de cauză, prin stăruinţa clubului celor 5 deputaţi români din parlamentul vienez, în frunte cu strălucita inteligenţă şi energie care a fost Dr. George Popovici (suavul poet liric T. Robeanu). La 1 Septemvrie 1898 se deschide şi gimnaziul românesc din Cernăuţi, dupăce se deschisese întâiu cel rutean.

Un episod în mic din aceeaşi luptă pentru şcoala românească este cel al şcoalei din satul *Ipoteşti*, lângă Suceava. Comuna Ipoteşti înfiinţându-şi şcoala şi hotărînd, în baza dreptului său legal, ca limba de instrucţie să fie cea română, prefectura din Suceava anulează hotărîrea aceasta şi decretează limba ruteană. Comitetul comunal face de mai multe ori recurs contra deciziunii „căpitanului" Duzinkiewicz. Guvernul ţării trimite o comisie, care încearcă să-i terorizeze pe Ipoteşteni, dar ei nu cedează, ci declară că sunt gata să plătească orice pedepse, ba chiar să meargă la închisoare decât să-şi dea copiii la şcoală rusească. S'a distins atunci prin curaj deosebit femeia Domnica Ieremiciuc, pe care „Deşteptarea" o sărbătoreşte într'un primarticol, publicându-i şi fotografia.

Notăm că asemenea numere omagiale cu chipurile celor comemoraţi sau sărbătoriţi „Deşteptarea" le-a avut adese. Astfel îl sărbătoreşte pe Mitropolitul Silvestru la 50 de ani de preoţie (1893), iar la 1895 îi publică necrologul; pe preotul Vasile Cocârlă, ctitorul internatului de băieţi din Suceava; pe Ciprian Porumbescu, pe Vasile Deac, ţăran fruntaş, care, pentru vrednicia sa, a fost ales mereu primar al oraşului Vatra-Dornei, 20 de ani în şir; pe generalul Traian Doda, marele luptător politic bănăţean; pe Nicolai Lagodin, ca pildă de ţăran care, din beţiv şi calic, a ajuns un gospodar de frunte; pe păr. Dr. Ioan Ţurcan, deputat fruntaş, în parlamentul din Viena; pe Iraclie Porumbescu (necrolog, 1896), pe Dr. Iancu cav. de Zotta, prezidentul „Concordiei", tot cu prilejul morţii sale; pe conducătoarele internatului de fetiţe române, d-nele Elena de Popovici, Sofia Ştefanovici, Alma de Volcinschi şi Ştefania Turetchi; pe preoteasa Catinca Vasilovici, sora Mitropolitului Silvestru, care şi-a lăsat toată averea „Şcoalei române" din Suceava.

Un capitol din lupta contra puhoiului rutean sunt *rezeşii*. Articolul *„Fraţii noştri rezeşi şi asilul din Cernăuţi"* arată cum aceşti Români, cari şi-au pierdut limba, se roagă totuşi de preoţi să le facă

slujbă românească şi cer şcoală românească. Se înşiră apoi o listă de frumoase nume rezeşeşti, care dovedesc originea lor românească, precum: Ţopa, Grău, Vlaicu, Bătul, Stângaci, Pădure, Ungurean, Vlad, Buţura, Păuş, Ţintă, Găină, Tăutul şi a. m. d. Gazeta apelează şi la dânşii să dee „daruri pentru asilul sau gazda cea mare de şcoleri români din Cernăuţi". Iar articolul „Ceva despre rezeşii noştri" dă interesante informaţii despre caracterul şi obiceiurile lor, între care e îndeosebi mândria de castă, ei neadmiţând să fie consideraţi ca ţăranii, apoi firea veselă, glumeaţă şi ageră la orice întreprindere.

„Deşteptarea" stăruie şi asupra şcoalei româneşti de lemnărit din Câmpulung, iar la 1897 are bucuria de a vesti deschiderea şcoalei agronomice româneşti din Rădăuţi.

Preocupată mereu de nevoile bucovinene, „Deşteptarea" dă totuşi multă atenţie *Ardealului*, îndeosebi în anul 1894, cu prilejul procesului Memorandului, înfierând „sălbătăciile ungureşti". In vol. III se publică „Doina" lui Lucaci, dupăce în vol. II se arătase bărbăţia d-nei Paulina Lucaci, în faţa osândirii soţului său.

Din România liberă se înregistrează naşterea Principelui Carol (1894) şi inaugurarea podului dela Cernavoda (1895).

Mult avânt panromânesc e în editorialul din numărul de Paşti 1894, intitulat „*Românismul*". Se arată aice suferinţele de veacuri ale neamului românesc, până la Unirea Principatelor, la gloria dela Plevna şi la Coroana de oţel, — dar apoi suferinţele Românilor din Ardeal şi Ungaria şi prigoana deslănţuită de pe urma Memorandului. Articolul încheie: „Şi dacă ne vom ţinea morţiş de limba, legea şi moşia noastră, cum se ţin fraţii noştri din Ardeal şi din Ungaria, atunci, precum a sărit piatra de pe mormântul lui Isus Christos Celui răstignit pentru adevăr şi dreptate, aşa au să sară şi pietrile de pe mormintele, unde zac încă îngropate drepturile noastre şi noi pururi vii vom fi".

Gazeta publică fireşte ştiri de tot felul şi îndeosebi interesante corespondenţe de prin cele sate şi târguri ale Bucovinei. Dar ea publică şi cântece din popor, culese chiar de unii dintre cetitorii săi; între aceştia îl găsim şi pe d-l Teofil Gramatovici, venerabilul octogenar de astăzi.

În nr. 15 şi 16 din anul V găsim însă şi alt fel de poezie: 3 „*epistolii*" în versuri, adresate sătenilor şi rezumând toate poveţele, tot programul „Deşteptării", ca b. o.:

Nu vindeţi cu nici un preţ
Câmpurile ce le-aveţi
Nu luaţi pe împrumute
Cu dobânzi de zeci de sute;
Nunţile le mai scurtaţi
Cheltuelile'nţărcaţi,
Cârşmele, vai, părăsiţi,
Cu rachiu nu v'ameţiţi,
Că rachiu-i cel mai mare
Duşman pentru-a voastră stare!

De rachiu voi aşadară
Feriţi-vă ca de foc
Şi beţi mereu vin de poame,
Dacă vreţi s'aveţi noroc!

. . . . . .

Cânepă, in sămănaţi
Pe soţii le îndemnaţi
Ca să toarcă, să zolească
Şi să ţese, să albească,
Să coase cămeşi cu-altiţe
Pentru ele şi fetiţe
Şi cămeşi cu mâneci late
Pentru soţ, fecior şi frate,
Să se poarte în catrinţe,
Să s'mbrobode'n ştergare,
Să silească tot cu mâna
La copii să facă stare.

Urmează îndemnul la şcoală, la carte şi

Căutaţi dar cu grăbire
Să vă faceţi în tot satul
Cabinete de cetire.

Epistolia a doua vorbeşte de păstrarea pământului:

D-zeu ne-a face parte,
Lumea ne va ferici,
Când pământul ne-om păstra
Şi pământ vom cumpăra,
Când pământu-om stăpâni
Şi pământul îl vom şti
Ca şi viaţa preţui!

Epistolia a treia le cuprinde pe toate; o reproducem întreagă:

Fraţilor săteni iubiţi!

Să ne trezim,
Să ne'nfrăţim
Şi limba noastră românească
S'o îngrădim şi s'o scutim
De cei ce-ar vra să ne-o răpească,
Că limba pentru un popor
E astăzi cel mai scump odor!

Să ne trezim,
Să ne'nfrăţim,
Moşia să ne apărăm
Şi de ar fi chiar să perim,
Dar vii din mâni să nu o dăm,
Căci un popor fără moşie
Pierdut e astăzi pe vecie!

Să ne trezim,
Să ne'nfrăţim
Şi să grăbim cu dor fierbinte
Ca şcoalele să ne'nmulţim
Mereu să dăm tot înainte,
Că un popor fără de carte
Azi nu mai are'n lume parte!

Să ne'nfrăţim
Şi să pornim
Cu toţi la luptă bărbătească.
Pe-o cale toţi să năzuim,
Pe toţi un scop să ne unească,
Că numai lupta în unire
Ne poate-aduce mântuire!

Iar autorul versurilor acestora nu era decât tot preotul poet Constantin Morariu.

Apelul la unire, la solidaritatea corpului naţional este o temă fundamentală a „Deşteptării"; deaceea ea îşi cheamă cetitorii să ajute la ridicarea Palatului Naţional din Cernăuţi şi se bucură când la „comersul" societăţii studenţeşti „Junimea" apar întâia oară ţăranii. Deaceea îi îndeamnă pe Români să cumpere numai dela puţinii negutitori români şi să se caute cu doctori români, ca Dr. Teofil Lupu, care venise la Suceava în 1896 şi căruia „Deşteptarea" îi ia apărarea, când, în urma unui conflict cu un medic străin, pleacă dela spitalul de acolo.

Gazeta aceasta atât de vie îşi mai împodobeşte paginile cu frumoase reproduceri de *proză literară*, precum: pitoreasca povestire „Maxim Sâmboianu" de Simeon Florea Marian, „Popa Cojoc" de G. Coşbuc (unde împăratul Franz Josef cu generalii săi se uită ca la o minune la cei 18 copii ai preotului ardelean); cantonetele lui Alecsandri „Surugiul", „Herşcu Boccegiul", „Mama Angheluşa" şi „Şoldan Viteazul"; nuvelele din popor ale Ardeleanului V. Ranta Buticescu „Dracul", „In ciudă", „Umbra mamei", „Stejarul din Borzeşti de N. Gane, dar şi „Baladă" de Coşbuc („Sunt eu de vină, mamă...").

„Deşteptarea" publică şi poveţe agricole, iar în nr. 14 din anul IV începe un tratat de „Higienă", după Dr. Ureche, chiar cu acest titlu, dar scris în acelaşi graiu ţărănesc al lui C. M. Deci: „...higienă se chiamă ştiinţa aceea, care ne învaţă pe noi oamenii *regulele sănătăţii*, adecă cum avem să trăim în viaţa aceasta ca să

fim totdeauna sănătoşi" Şi iată şi noţiunea de *microbi:* „... oftigosul stupind pe podeala casei sale şi stupitul uscându-se şi prefăcându-se în colb, în colbul acela se află nişte *dihăniuţe* (!) aşa de mici, încât le poţi vedea numai cu ochiana cea mai tare. Dihăniuţele acele se chiamă „microbi".

Cu aşa program, cu aşa bogăţie şi varietate şi cu graiul ei curat ţărănesc, „Deşteptarea" i-a trezit foarte mult pe sătenii noştri. Dar tocmai deaceea, gazeta lui C. Morariu nu era, nu putea să fie pe placul guvernului austriac al Bucovinei, care îi ocrotia pe Ruteni şi pe Evrei. Intrările şi ieşirile lui din redacţie erau deci mereu pândite de agenţi secreţi, iar vrednicului Român care era Dimitrie Bucevschi i se făceau, chiar din partea guvernorului Goës, propuneri ademenitoare să treacă la Lemberg sau la Viena. El însă a preferat să rămână simplu zeţar la o tipografie străină, după ce n'a mai putut să fie director al tipografiei mitropolitane, desfiinţată îndată după moartea marelui Silvestru — numai ca să rămână în Cernăuţi şi să lucreze şi mai departe la „Deşteptarea" *).

Dar trebuia îndepărtat din Cernăuţi sufletul gazetei, preotul Morariu. Prin urmare, când el, după moartea parohului său, Ioan Olinschi, e numit administrator parohial şi cere apoi parohia Sf. Paraschiva, guvernul din Viena respinge, de două ori după olaltă, propunerea Consistoriului mitropolitan din Ceruăuţi, care îl recomanda la locul de frunte, cu mare laudă. In vara 1897, Morariu trece ca paroh la Pătrăuţi pe Suceava. De aici mai colaborează la „Deşteptarea", care continuă câtva timp pe aceeaşi cale, acum sub conducerea vrednicului preot tânăr, Atanasie Gherman, — dar apoi gazeta se resimte din ce în ce mai mult de lipsa întemeietorului, până ce la 1900 se transformă în organ politic al partidului poporal-naţional al lui Iancu Flondor, în luptă cu partidul „democrat" al lui Aurel Onciul şi Florea Lupu, apărând astfel până la 1904.

Din Pătrăuţi C. M. îi trimite „Deşteptării" „*Istoria lumii*", tălmăcită „din cartea nemţească a Doctorului Th. B. Welter şi întocmită pentru folosul poporului român din Bucovina". Încercarea aceasta de a populariza istoria universală, mult lăudată de „Gazeta Transilvaniei" din Braşov, şi urmată în felul său, a continuat să apară până la 1901 şi s'a tras în 3 volume (1896, 1899 şi 1901), cuprinzând istoria popoarelor orientale, a Grecilor şi a Romanilor. Iată începutul

*) D-l Bucevschi, asistând la conferinţă, a fost salutat şi ovaţionat de directorul Institutului, Leca Morariu, şi viu aplaudat de public la pasajul acesta din urmă

capitolului intitulat „Firea vechilor Romani" din vol. III, pag. 432 (cartea întreagă are 680 de pagini): „Vestitul şi mult viteazul popor al Romanilor locuia în timpurile cele vechi în mijlocul frumoasei peninsule Italia. Cu vitejia sa el este cel mai de frunte dintre toate popoarele păgâne din vechime, ba a rămas neîntrecut chiar până în ziua de azi. E destul să spunem că Romanii au stăpânit mai toată lumea câtă era cunoscută pe timpul lor. Ca să poată ajunge la atâta putere, se înţelege că ei trebuiau să aibă o fire deosebită. Şi în adevăr firea Romanilor celor vechi era minunată. Ei cu toţii erau meniţi dela naştere să fie ostaşi şi lucrul lor cel mai plăcut era răsboiul".

Cartea are şi 3 hărţi geografice, şi acestea desemnate şi scrise de autor.

Înrolarea „Deşteptării" în politica militantă se constată încă dela 1897, când ea face propagandă intensă pentru Dr. G. Popovici, candidatul partidului naţional român pentru parlamentul din Viena, alături de Iancu Lupu şi Eudoxiu Hurmuzachi. Şi în faza aceasta „Deşteptarea" e bine redactată, îndeosebi continuând a întrebuinţa graiul popular — şi totuşi nu mai e „Deşteptarea" cea dela început. Din Pătrăuţul exilului său, întemeietorul trimite această închinare conducătorilor politici ai Românilor bucovineni:

O fraţi iubiţi,
- Cârmaci cinstiţi —
O pui de smei,
O dragii mei,
Cât v'aţi urcat de sus —
Că cel mai mic,
Dar mai voinic
De voi în frunte-i pus!

„Cel mai mic, dar mai voinic" era strălucitul tânăr Dr. G. Popovici, pe care înţelepciunea conducătorilor noştri de atunci l-a pus în fruntea clubului parlamentar român.

În faza aceasta, „Deşteptarea" vorbeşte şi de „Politica noastră cea nouă" politica tinerilor nemulţumiţi de cârma boerilor celor vechi.

Ea îşi ţine cetitorii mereu la curent cu „isprăvile deputaţilor noştri" şi salută apariţia noului ziar naţional „Patria" de sub direcţia lui Dr. Valeriu Branişte.

La Pătrăuţi C. M. înfiinţează casa de cetire „Viitorul", deci una din cele dintâi — şi-i trimite gazetei sale de un raport foarte detailat despre „petrecerea cu joc", aranjată de noul „cabinet".

* * *

După 1904, „Deşteptarea" a mai reapărut odată, dela 1907—1908, în editura societăţii academice „Junimea" şi sub conducerea inimosului

şi talentatului scriitor Ion Grămadă, cel sortit să ajungă eroul dela Cireşoaia (1917). Dl. Loghin, care regretă transformarea „Deşteptării", în organ politic de partid, constată că în acea ultimă fază, „comitetul de redacţie sta sub nemijlocita influenţă şi bunele îndemnuri ale Preotului C. Morariu" — de numele căruia rămâne legată perioada ei de glorie, cei trei ani şi jumătate dela început (1893—1896).

* * *

Astăzi trăim înfrigurati finalul, scadenţa luptei contra puhoiului slav, în diavolească „tovărăşie" cu cel jidovesc.

Între cei ce speră şi tremură şi se roagă alături de noi este şi umbra întemeietorului „Deşteptării". Fie ca rugăciunea lui să fie ascultată de Cârmuitorul destinelor omeneşti...

Victor Morariu

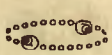

Din corespondenţa lui Andrei Glavina

I.

Şirul scrisorilor-documente [1]) pe cari, la 19 Sept. 1928, le primiam, la Fiume dela d-na Flora Zagabria Glavina, văduva eroicului (şi astăzi uitatului . . .) apostol cirebir Andrei Andruţ Glavina (1881—1925), îl încheiem astăzi cu publicarea acestei scrisori a lui Sextil Puşcariu din 1922.

Adăugim şi traducerea pasajului istro-român din finalul lui Puşcariu: „Acuma-ţi zic să rămâi sănătos şi să'nveţi tineretul a scrie şi a ceti şi a ţinea la limba tatei şi a mamei, care-i (cea) mai frumoasă pe lumea asta." L. M.

II.

Cluj, 24 Iulie 1922
str. Elisabeta 23.

Stimate Domnule Glavina,

Am primit scrisoarea d-tale din 6 Iunie, cu valoroasele [2]) comunicări şi îţi mulţumesc din inimă pentru osteneala ce ţi-ai dat. Mă ocup de mulţi ani cu dialectul istro-român şi am cetit cu plăcere ce ai publicat d-ta până acuma. În timpul din urmă alte lucrări

[1]) Cf. „Făt-frumos" An. III 1928, 172—174 şi An. VIII 1933, 112—117.

[2]) Şi totuşi de cam îndoelnică valoare!... Cf. Leca Morariu, capitolul *Jeioanta lui Glavina* în *Pe marginea cărţilor*, II 1929.

luându-mi tot timpul, am întrerupt lucrarea voluminoasă pe care o pregătesc despre Românii din Istria şi limba lor; la toamnă sper însă să o reiau şi s'o tipăresc. Nu te vei supăra dacă voiu mai cere atunci şi alte informaţiuni dela dumneata, care eşti pentru noi nu numai învăţătorul connaţionalilor noştri din Istria, ci şi reprezentantul lor cultural.

Andrei Glavina, fot. în Beogradul Serbiei, cu autogr. din 27 III 1904

Cu poşta de azi mi-am luat voia să-ţi trimit în semn de recunoştinţă o carte a mea, care poate te va interesa. — Ce s'au făcut fraţii Belulovici? Despre Alois am auzit că ar fi bolnav într'un ospiţ de alienaţi. E adevărat? Dar Luigi [1]) doctorul? Din scrisoarea d-tale pare a reieşi că ei şi-au renegat neamul. Se poate una ca asta? Dar bătrânul Micetic mai trăeşte?

Acmoce-ţ zicu neca roamari săr si neca nmeţi tirari piseai si şti si neca ţiru la limba lu ţoaţe si lu moaia lor, coare-i mai nusoatea pre ţăsta lume.

Sextil Puşcariu

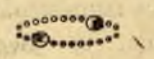

[1]) Cf. Leca Morariu, *Drumuri cirebire*, 1941, passim.

Cântec din trestii

de N. Lenau

Peste lacu'n nemişcare,
Lin străluce blânda lună,
Împletindu-şi trandafirii
Într'a trestie cunună.

Colo'n deal trec cerbi alene,
Şi privesc în sus în noapte;
Când şi când visează paseri,
Dintre trestii zvonind şoapte.

Eu îmi plec, plângând, privirea;
Şi prin sufletul din mine,
Ca o mută rugăciune,
Trece-un tainic dor de Tine.

Trad. de Olvian Soroceanu

Facultatea noastră Teologică şi-a redeschis biblioteca!

(Cuvânt rostit de d-l Decan V. Loichiţa)

Onorată asisistenţă,
Domnilor Colegi şi iubită tinerime universitară,

Vestita Bibliotecă a Facultăţii de Teologie din Cernăuţi îşi deschide azi, în ziua de 19 Faur 1943, din nou blândele şi sfinţitele ei porţi întru inaugurarea unei noui epoci de prestigioasă muncă ştiinţifică, călcând pe urmele marilor noştri înaintaşi, temeluitori ai tuturor disciplinelor noastre de Teologie ortodoxă română, cari cu toţii din această falnică bibliotecă şi-au alimentat cunoştinţele lor pentru opera lor mare, trainică şi pentru această în veci binecuvântată, ca dintr'un izvor de apă vie roditoare de credinţă şi de evlavie.

Bunii şi marii noştri dascăli de altădată, în frunte cu marele Eusebiu Popoviciu, adevărat ctitor el acestei biblioteci, ne-au hărăzi ca pe o predanie de sacră moştenire, cea mai luminoasă zestre ce o

poate broda şi o poate lăsa vremurilor ce vor să vie, o generaţie de oameni, cari au crezut în cuvântul propovăduirii lor, plin de frică de Dumnezeu şi de râvnă pentru adâncirea în sufletul şi cugetul lor a „tainei celei din veac ascunsă şi de îngeri neştiută", a economiei mântuirii şi a împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ.

Binecuvântată fie amintirea lor şi preamărit fie duhul lor cel mare carele a poposit cândva pe filele acestor cărţi şi care ni se transmite nouă, generaţiei de azi, ca o şoaptă de învăpăiat şi inspirat îndemn pentru ostenire în via Domnului şi în via în veci iubitului nostru Neam românesc, după pilda iubirii lui de Dumnezeu şi a idealului nostru românesc!

* * *

După fulgerătoarea noastră plecare de aici, în Vinerea—Vinere de patimi—zilei de 28 Iunie 1940, vatra noastră de lumină, Facultatea şi Biblioteca, împreună cu Biserica Sf. Trei Ierarhi, locul de închinare şi de dumnezeească reculegere al ei, a fost prefăcută în tribunal de supliciu, în înfricată temniţă, în groapă de întunerec, în înoptată şi tainică execuţie şi deportare. Arhiva Facultăţii cu uricele de fondare şi toate documentele ce-i alcătuesc istoria ei de un veac, au fost distruse şi arse, ca şi 8.000 de volume din totalul de 30.000 volume dintre cele mai valoroase ale Bibliotecii, iar Biserica batjocorită în loc de întinare şi cea mai abjectă fărădelege. Nicăiri duhul satanic n'a duhnit mai învolburat decât în locurile unde ne-am adunat azi ca să le sfinţim cu gând închinat Dumnezeului părinţilor noştri.

Reîntorşi din anul nostru de grea şi chinuită pribegie, n'am mai găsit din ale noastre şi ale marei instituţii decât urme de vandalică devastare.

A trebuit să punem la contribuţie elan şi robustenie de suflet tineresc, tenacitate şi voinţă creatoare, timp de un an şi jumătate, ca să putem pregăti marea bucurie a luminatului nostru praznic de azi.

Cuvine-se ca cu subliniată mulţumire să-i amintim şi cu acest prilej pe toţi aceia cari cu dragostea lor activă şi neţărmurită ne-au procurat condiţiile materiale ca Biblioteca noastră, refăcută şi reorganizată din temelii, să se poată redeschide azi.

Intâiul nostru gând se îndreaptă către *I. P. S. Mitropolit Tit Simedrea* şi Prea Veneratul Consiliu Eparhial al Mitropoliei Bucovinei, care după ce ne-a restaurat *Biserica Universitară*, declarată de însuşi I. P. S. Sa ca atare la solemna ei sfinţire, cu bunăvoinţă şi

părintească dragoste s'a îngrijit şi de restaurarea localului acestei biblioteci şi al Facultăţii. Primească I. P. S. Sa şi Veneratul său Consiliu Eparhial recunoscătoarele noastre mulţumiri, noi, omagiind cu căldură acest dar al Bisericii.

Facultatea de Teologie îşi exprimă apoi viile sale mulţumiri, D-lui Ministru *Ion Petrovici* din ale cărui încuviinţări la cheltuelile materiale ale Universităţilor, prin votul şi aprobarea Rectorului Mihai David şi al senatului universitar din Iaşi, bibliotecii noastre i-a revenit respectabila sumă de 2 milioane lei.

Dar ea nu va uita nicicând toată mângâierea şi îmbărbătarea ce i-a venit acestei biete Facultăţi, lovită ca de trăsnet şi încolţită din toate părţile, chiar şi de aceia cari aveau dumnezeeasca şi pentru aceasta poruncitoarea datorie ca s'o iubească şi nu ca s'o huleasca, precum a făcut-o aceasta un preot în ziarul Sfarmă-Piatră din Capitală fără nici o vină a ei, din zilele grele ale avertismentului pus ca o pecete de condamnatoare judecată pe fruntea ei, — din partea sufletului de ostaş şi patriot neegalat al D-lui Guvernator al Bucovinei, General *Corneliu Calotescu* şi al sfetnicului său blând şi luminat Domnul Secretar General *Vasile Florescu*. Nimeni n'a ridicat mai mult dela pământ creştetul nostru îndurerat, decât acest credincios şi mare fiu al bisericii care, împreună cu colaboratorul său cel mai apropiat, a intuit spontan nevinovăţia şi nedreptatea ce ni se aplică. Insemnăm acest lucru, fiind lumină şi adevăr şi ca următorimea noastră, învăţând, să-l cunoască!

Dania de aproape 3 milioane lei dată de Guvernământul Bucovinei pentru trebuinţele strigătoare ale Facultăţii, din care peste jumătate a revenit acestei Biblioteci pentru refacerea ei şi pentru înjghebarea bibliotecilor de seminarii, n'a fost decât o pregnantă manifestare a sentimentului de duioasă preţuire a venerabilei instituţii şi a slujitorilor ei devotaţi şi înălbiţi în cinste şi omenie şi vrednică cărturărie precum îi avem astăzi drept veridică mărturie în jurul nostru, salutându-i cu respect.

Biblioteca noastră s'a mărit vremelnic şi prin darul ce ni l-a făcut Rectorul şi senatul Universităţii din Iaşi, predându-ne Biblioteca fostei Facultăţi de Teologie şi Chişinău-Iaşi, şi pentru care Facultatea îşi exprimă cuvenitele sale mulţumiri.

Dar ne aducem aminte astăzi cu pioasă recunoştinţă şi de toţi membrii Consiliului nostru profesoral, şi îndeosebi de d-nii profesori

O. Bucevschi, S. Reli, I. Zugrav, P. Procopoviciu, Vl. Prelipcean şi M. Şesan cari cu toţii, îndată din clipa desrobirii noastre şi până azi n'au cruţat osteneli întru a da toată munca lor iubitoare pentru rezidirea casei noastre cele mai scumpe şi de preţ: biblioteca noastră.

Şi mai pe urmă, de bibliotecarul nostru, părintele diacon *Traian Prodan*, carele, greu rănit pe frontul din Răsărit în fruntea plutonului său ca sublocotenent, a venit, după o lungă şi dureroasă vindecare, iarăşi la slujba sa de unde a plecat, ca să-şi refacă din temelie casa sa dărâmată...

Noi, directorul acestei biblioteci, nicând nu vom putea răsplăti cu toată recunoştinţa noastră munca de zi şi de noapte ce a depus-o acest tânăr zelos pentru întruchiparea lucrului ce-l vedem astăzi înălţat. Răsplata ostenelilor sale şi ale împreună muncitorilor săi, s'o aibă în satisfacţia lucrului bine împlinit de el, de arhivarul N. Şcurei, de studenţi şi de studente şi de întreg personalul de serviciu ce i-a stat a îndemână.

Domnilor profesori şi iubiţi colegi şi fraţi în Domnul,

Un frate mai mare prin vârstă şi prin încredinţare, şi în acelaş timp un frate mai mic, prin slujba ce o îndeplineşte de a Vă sta cu iubire, la dispoziţie, cu vreme şi fără de vreme, fiecăruia din Domniile-Voastre — dela hotarele de miază-zi ale întinderii noastre naţionale vă stă azi înainte, — simbolizând unitatea indestructibilă a sufletului românesc, pentru a cărui trăinicie în hotarele sale istorice şi fireşti îşi varsă fraţii şi copiii noştri scump sângele lor — şi Vă cheamă dela acest altar al bibliotecii la muncă uriaşă pentru perspectiva orizonturilor de mâne ale pământului nostru nou cu idealurile sale noui şi totuşi vechi, moştenite din părinţi, de a fi temători de Dumnezeu, singura axă trainică şi neostoită a vieţii noastre pământeşti.

Iar pe voi, dragi copii, şi sfinţi copii, prin numărul ce mereu se împuţinează prin jertfa ce o duceţi pe altarul lui Christos şi al Patriei, cu ce să Vă întâmpinăm, noi profesorii şi decanul vostru, la această sărbătoare a Facultăţii, decât cu suprema chemare, ca să ne urmaţi cuvântul ce-l dorim să-l ascultaţi înfioraţi la poalele dragostei şi vestirii noastre!

„Veniţi cu toţii să vestim Cuvântul"!

Nu pot să aplic de încheiere, praznicului nostru luminat de azi, decât finalul irmosului dela sărbătoarea Invierii pe care biserica îl cântă extaziată de bucurie:

„Luminează-Te, luminează-Te, noule Ierusalima, că mărirea Domnului peste Tine a răsărit, saltă acum şi te bucură, Sioane, iară Tu Curată, veseleşte-Te, Născătoare de Dumnezeu, întru învierea Celui născut al Tău“ !

V. Loichiţa

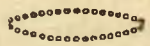

Comemorare Ep. Bucevschi

Chanson sans paroles . . .

D-l Ioan Cârdei, în articolul *Rânduri pentru opera lui Bucevschi* din „Revista Bucovinei“ Nr. 3 comemorativ-Bucevschi:

„aceste portrete rămân uneori mai prejos (!) decât desenele (!) ce le-au precedat . . . S'ar putea ca aceste portrete să fie lucrate după fotografii (!), nu după natură (!) . . . Mai fericită pare a fi în opera lui Bucevschi repartiţia în alb şi negru; deaceea poate e şi mai avanajos pentru artist să-i cunoaştem opera numai (!) după fotografiile (!) lucrărilor sale“ ! ! !

Ciprian Porumbescu, într'o serie de scrisori inedite, publicate (o Nemesis!) în acelaş Nr. din „Revista Bucovinei“:

„Buczewski hat sehr schön eingerichtet... und dann diese schönen Bilder — erst hier sieht man was dieser Mensch für ein bedeutendes Talent besitz“. — Şi: „Seitdem sah ich ihn (= Vasile Morariu) . . . beim Buczewski. Er, verblieb cca. eine halbe Stunde. Buczewski *porträtirte gerade M-me Amselberg* in einem ungarischen Zigeunercostüme; sie floh in's Cabinet, er muss das bemerkt haben, darum verkürzte er auch sein Besuch“.

D-l Petre Luţa în acelaş Nr. — Bucevschi din „Revista Bucovinei“ (articolul *Portretele lui Ep. A. Bucevschi)*.

„Unele din ele (= portretele lui Bucevschi) sunt adevărate capodopere . . . Multe din aceste portrete posedă subtilităţi de desen şi coloristice neîntrecute . . . Toate acestea sunt piese unice, cari ar putea sta cu cinste în orice muzeu din lumea mare“.

* * *

D-l Ioan Cârdei, ibidem:

„În pictura bisericească, care (=*că-care*...) ar merita ea singură un studiu special, figurile sale sunt prea scurte (!), în contrast isbitor cu svelteţea (!) figurilor din pictura bizantină. E demn de remarcat că Bucevschi, deşi a crescut în umbra minunatelor fresce bucovinene, nu e influenţat deloc nici de desemnul şi nici — mai ales — de coloritul acestora".

Andrei (Andruzzi) Glavina, elev, fot. la Iaşi

Octavian Smigelschi — autoritatea lui O. Smigelschi (1866—1912) — (vezi Virgil Vătăşianu, *Pictorul Octavian Smigelschi*, Sibiu 1936, 45): „Oricât de mare ar fi deci cultul admirator al oarecuiva, pentru arta timpurilor voevozilor noştri întemeietori de mănăstiri, o continuare în interpretarea aceasta a meşteşugului zugrăvirii în ziua de astăzi, ar fi un anahronism, iar în resemnarea dela cunoştinţele reale-formale (desemn, perspectivă etc.) ale timpului modern, o afectare a naivităţii".

Dr. Oreste Luţia († 19 Faur 1942) — vajnica competenţă a lu O. Luţia (vezi „Glasul Bucovinei" An. III 1920 Nr. 566): În pictura religioasă Bucevschi a căutat să „găsească întrăţite în armonie,

arta lumească cu cea bisericească, punctul de întâlnire unde să nu domnească nici carnea dracului, dar nici păstrama mumificată...

Ep. Bucevschi Maiolică *)

Vechea noastră tradiţie bisericească însă să nu sufere, ci mai vârtos să câştige prin acest sânge nou intrat in vinele artei religioase".

* * *

*) Rătăcită în timpul invaziei roşii prin comunele Tărăşeni—Tereblecea. **Premiu de 20.000 lei** (posesoară: Octavia Lupu-Morariu)**pentru regăsirea ei şi a perechii ei!!!**

D-l Ioan Cârdei, ibidem:

„Cea mai slabă lature în opera lui Bucevschi este fără îndoială culoarea“ . . .

Dr. Oreste Luţia, loc citat:

„Culoritul său are o dulce şi gingaşă armonie . . . nicicând un ton mai îndrăzneţ, mai strident nu tulbură nobila tonalitate de care se serveşte; acordurile sale coloristice sunt redate în mol şi cu un piano melancolic ce te face să visezi înaintea tablourilor sale“ . . .

Petre Luţia, ibidem:

„Şcoala rigidă a desenului zi de zi, şase ani în şir, . . . a avut . . darul să desvolte în Bucevschi . . ., până la perfecţiune spiritul de fină observaţie, memoria formelor şi simţul ales al culorilor“. Şi: „Multe din aceste portrete posedă subtilităţi de desen şi coloristice neîntrecute“.

* * *

Aşadar, deocamdată, până la publicarea conferinţei publice a subsemnatului *La centenarul Ep. Bucevschi* (ţinută la 10 Prier 1943 în cadrul Ciclului organizat de *Institutul Cernăuţi)* — barem acest aperitiv . . .

Leca Morariu

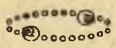

Imigrări de Români ardeleni în Moldova anilor 1851 şi 1852 *)

Ardealul s'a resimţit foarte mult după sângeroasele evenimente dela 1848. Pentru refacerea provinciei ruinate, stăpânirea austriacă, având nevoie de venituri mai mari şi mai sigure, a venit cu un nou sistem fiscal. S'au introdus contribuţiile directe şi indirecte, necunoscute până atunci în Ardeal. În Martie 1850 se introduce, după un nou sistem, contribuţia generală pe pământ, iar după un an, monopolul tutunului şi taxa pe consumarea băuturilor alcoolice. În Oct. 1850 vine timbrul pe actele oficiale, etc. [1]) Inoiri fiscale cari au nemulţumit

*) Comunicare prezentată la Institutul „Cernăuţi“ în Şedinţa din 5 Martie 1943.

[1]) G. Bariţiu, *Părţi alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani din urmă,* Vol. II. Sibiu 1890, p. 668.

lumea şi aşa destul de pornită împotriva autorităţilor care înţelegeau să-i urmărească cu străşnicie pe cei ce au avut amestec în revoluţie. La aceste nemulţumiri s'au adăugat, în primăvara anului 1851, distrugerea multor ogoare de revărsările râurilor umflate de ploi. [1]) Din aceste motive o seamă de Români din Ardeal au căutat să-şi afle adăpost şi condiţii mai bune de traiu, în Moldova. La 4 Aprilie 1851, comandantul trecătoarei Bicazului aducea la cunoştinţa comandamentului său că Români, muncitori de pământ, dintre cari unii ar fi originari din Moldova, din „pricina greotăţilor pusă asupră-le de către ocărmuire şi pentru strămutarea pământurilor de hrană" voesc să se stabilească în Moldova pe moşiile care i-ar putea primi. Domnul ceru Sfatului (Consiliului de Miniştri) să soluţioneze chestiunea cum va crede de cuviinţă, dar potrivit legilor în vigoare. [2])

Hotărîrile Sfatului Moldovei cuprinse în adresa din 17 Aprilie 1851 către Ministrul de Interne N. Kanta sunt importante, fiindcă ne arată cum înţelegea cârmuirea Moldovei să sprijine pe Românii din Ardeal, în aşa fel, ca să nu jignească stăpânirea austriacă. Şi, în acest scop, desigur nu fără consimţământul tacit al Domnului, Consiliul de Miniştri cerea lui Nicolae Kanta să dea ordine secrete, „povăţuiri tainice" funcţionarilor de pela ţinuturi şi dela graniţă, „dregătorilor de ţănuturi şi comandirilor de graniţă", ca să lase să treacă în ţară numai Români agricultori. Consiliul de Miniştri, în dorinţa de a veni în ajutorul acestor Români, a luat măsuri ca noii veniţi să nu umble prin ţară fără nici un rost, „să nu nemernicească prin ţară" ci, potrivit Regulamentului Organic, să fie îndrumaţi spre locurile unde vor să se stabilească. Dregătorii ţinuturilor trebuiau să fie înştiinţaţi de toate aceste treceri de frontieră. [3])

Câţi Români vor fi trecut în Moldova nu ştim cu precizie. Nu ştim nici unde s'au aşezat, Documentele pe care le avem nu dau nici un amănunt în aceste chestiuni. În schimb, alt document, ne arată mijloacele folosite de autorităţile din Moldova pentru a da formă legală imigrării fraţilor ardeleni. Aceştia nu intrau pe furiş, ci cu forme legale. Dintr'o reclamaţie pe care o adresa consulul general al Austriei dela Iaşi, la 28 August 1852, Secretariatului de Stat al Moldovei, se vede că Românii căpătau la graniţă un bilet de trecere,

---

[1]) Ibid., p. 681.
[2]) Anexa I.
[3]) Anexa II.

aşa cum se obişnuia până acum câţiva ani pentru acei care treceau pe câteva ore graniţa într'un stat vecin. Odată intraţi, aceşti Români nu se mai înapoiau după expirarea valabilităţii biletului de trecere. Consulul austriac — pe care întâmplarea sau mai degrabă neglijenţa unui Român transilvănean care şi-a pierdut biletul de trecere, l-a pus în cunoştinţă cu acest fapt — arată că mai mult de 30 Români au trecut graniţa cu bilete de învoire. Mai arată reprezentantul Austriei, că aceste treceri sunt împotriva Convenţiei tipărită la 30 Ian. 1838 şi care prevedea că numai dezertorii au dreptul de adăpost, fie că e vorba de Austria, fie că e vorba de Moldova. Pe baza acestei Convenţii, în care trecerea frontierei ca „bejànar" nu e cunoscută, consulul atrage atenţia că toţi cei prinşi „pe graniţă fără paşaport sau fără alt document temelnic" trebuesc socotiţi „bagabunzi" şi înapoiaţi de unde au venit.

Anexând biletul de liberă trecere în Moldova eliberat de Comandantul graniţei dela Prisacani, unui Niţă Flueraş şi familiei sale, consulul cere să i se comunice pe ce bază s'a eliberat acest bilet şi celelalte similare căci, această procedare „ar fi cu totul jâgnitoare pomenitei convenţii" [1]).

În faţa dovezii prezentate de consulul Austriei evident, că măcar de formă, guvernul Moldovei a trebuit să facă cercetări spre a da o explicare plausibilă.

Ancheta, pentru că era vorba de un comandant de graniţă, a fost făcută de „general inspectorul oastei prinţipatului Moldovei". La 2 Sept. 1852, raportul anchetatorului era gata, iar peste trei zile, se şi aducea la cunoştinţa Agenţiei austriace din Iaşi [2]).

Nu ştim dacă explicaţia l-a mulţumit pe consulul austriac, dar, în schimb, era ingenioasă: Comandantul care a eliberat biletul de liberă petrecere era nou în post şi nu cunoştea ordinile vechi pe care le căpătase înaintaşul său, care murise înainte de a preda postul, urmaşului. Acum s'a pus în vedere şi noului comandant să nu mai lase pe nimeni a trece frontiera [3]).

Dacă ţinem seama, cum am arătat mai sus, de îndrumările pe care chiar Consiliul de Miniştri din Moldova le dădea, prin adresa din 17 Prier 1851, Ministrului de Interne, ca prin ordine

---

[1]) Anexa III.

[2]) Arhivele Statului Iaşi. Tr. 1764. Op. 2013. Ms. 3255, f. 8, 9—10.

[3]) Ms. 3255, f. 8.

secrete să înlesnească imigrarea Românilor ardeleni, înţelegem că ancheta a fost o formalitate, iar rezultatul fu născocit pentru a linişti guvernul austriac.

Din cele spuse până aici se desprind limpede două fapte de mare însemnătate şi care merită a fi subliniate: 1) în anii 1851 şi 1852, populaţia rurală era rară în Moldova şi se caută, prin imigrare, să se completeze lipsa braţelor de muncă; 2) indiferent de tendinţele politicei externe a Moldovei ca principat sub suveranitatea Turciei, cu alte cuvinte, paralel dacă nu chiar peste politica oficială, guvernul moldovean îşi îngăduia să facă, atunci când se putea, chiar călcând convenţiile, o politică de sănătos românism. Pentru vremurile de atunci fapta guvernului Moldovei a fost un act de curaj. Că politica moldovenească, faţă de Românii din Ardeal, izvora din cel mai curat şi sănătos românism şi nu era vorba numai de o măsură pentru a se remedia lipsa muncitorilor agricoli printr'o aducere de muncitori de peste hotare, ne-o dovedeşte raportul generalului Mavrocordat, „general inspectorul oştilor" din 11 Aprilie 1851, către Domn. Din acest raport se vede că Secuii care cam în acelaş timp cu Românii ardeleni şi din aceleaşi motive, au voit să intre în Ţară pela Soveja, n'au căpătat învoirea necesară. Ori, Secuii tot muncitori agricoli erau.

Conştiinţa unităţii neamului nostru avea rădăcini adânci, era acum un adevărat instinct. Niţă Flueraş şi toţi semenii lui nu s'au gândit, atunci când din Ardealul lor de origină nu mai puteau trăi, să se ducă între străini, de exemplu în Galiţia, unde pământ de cultură era destul, ci între fraţii cari ştiau să-i ocrotească.

Anexa I

Pre înalţate Doamne!

General Inspectorul Oştilor.

In înţălesul celor poroncite de Inălţimea Voastră prin rezoluţia din 30 a trecutei luni Ianuari asupra raportului mieu de sub No. 361, despre familiile sărace din Transilvania, ce cu plângere s'au rugat a fi primiţi în Prinţipat, din pricina foametei ce eczista în ţara lor, s'au scris Comandirilor de Graniţă, de a nu îngădui trecirea în Moldova a ţitatelor familii până la a doa poroncă, şi a raportui dacă chipul cu care să înfăţoşază este prin ştirea şi mijlocirea ocărmuirei din Transilvania, sau dela săne-şi, şi dacă aceste familii sânt lucră-

toare de pământ şi de sănt numeroasă. Din raporturile primite atunc dela comandirii competenţi s'au luat încredinţare, că acele familii ce s'au aratat numai pela Soveja au fost Săcui (Secleri) cu totul saraci şi nu numai nefolositori ba încă şi răi; şi că pănea să eftinisă în Transilvania cu prilejul contenirei lucrărei velniţilor din pricina acsizului pus asupra rachiului de pâne, încât să pogorăsă preţul productelor ce să emporta acolo din Moldova la 90 lei merţa de grău, 70 lei de secară şi 60 lei ace de păpuşoi, cu bancnote

Acum însă din nou s'au primit raportul comandiriului trecătoarei Bicazului din 4 a curgătoarei No. 30 în cuprindire că în distanţia sa au început a să ivi unii din lăcuitorii Transilvaniei Români lucrători de pământ, carii vroesc a fugi de acolo din pricina greotăţilor pusă asupră-le de cătră ocărmuire, şi pentru strămutarea pământurilor de hrană, şi a să trage în Moldova, spre a să aşaza pe moşiile unde vor găsi îndemânare de lăcuinţă, între carii unii ar fi şi chear Moldoveni de acii ce din vreme au pribigit în Transilvania şi acum vroesc a să întoarce la urmă-le; cerând acist comandir dizlegare de urmare ce trebue să păzească.

O aşa împregiurare cu toată supunire o aduc la buna luare aminte şi hotărârea Inălţimei Voastre, pentru poroncile ce veţi găsi de cuviinţă a să da atât acestuea, cât şi celorlalţi comandiri.

Gener. N. Mavrocordat.

No. 1446
în 11 Apriil 1851
Iaşii.

Iată rezoluţia pusă de Domn:

Sfatul nostru va lua în privire înpregiurare cuprinsă în aciastă anafora, şi va încheie a lui socotinţă în privire lăcuitorilor din Transilvanie lucrători de pământ, care cere a să aşăza în Moldova, având de a să povăţui întru aceasta de aşăzământ.

Arhivele Statului Iaşi, Tr. 1764. Op. 2013. No. 2957, f. 1. (Actă. Cereria unor bejănari din Transălvania di a să aşăza în Moldova din pricina lipsii în cari să află acolo).

Anexa II.

Ecselenţiei Sale Ministrului Departamentului din Lăuntru, logofăt şi cavalier Nicolai Kanta.

No. 1061
851 April 17

... Potrivit închierii Sfatului ... cu cinste vă pofteşte ca să binevoiţi a da cuvenitele povăţuiri tainice dregătorilor de ţănuturi şi comandirilor de graniţă ca să îngăduească trecerea unor asămine bejenari în Moldova cu aceasta ca să nu să primască decât Români lucrători de pământ şi pentru ca la intrarea lor să nu nemerniceasca prin ţară ce mai ales să se ştie locul unde vor voi a să statornici spre a să urma după art. 99 din Capul III-lea Organicescului Reglement, comandirii graniţilor să fie însărcinaţi ca la oricare trecere de asemine lăcuitori să-i îndrepteze la locul unde vor voi a să statornici înştiinţând totodată pe dregătorii ţănutului care pentru statornicirea lor să urmeze potrivit povăţuirilor Ecselenţiei Voastre.

Ibid., f. 2.

Anexa III.

Notă.

Agenţia au căpătat ştiinţă oficială că dela luna Aprilie încoace au intrat în Moldova mai mulţi de trizăcii lăcuitorii din Transilvania care au primit bileturii de petrecire dela comandirul graniţii Prisacani. Dovada despre aceasta arătare Agenţia cu căzuta cinste alăturează pe lângă aceasta un bilet a numitului comandir din 27 Aprilie 1852 cu No 28 slobozit lui Niţă Flueraş care au trecut în Moldova cu familia sa; Art. al 4-le din convenţia publicată în Buletinul din 30 Ghenarie 1838 cu No. 9 rosteşte că afară de dezertorii oştilor k. k. şi acei a Miliţii Moldovii, toţi supuşii parte bărbătească a unia din amândoâ părţile, cele ce nu ar fii de vre un ram milităresc, care s'ar prinde pe graniţă, fără pasaport sau fără alt document temelnic trebue a fi socotiţi ca bagabunzi, şi de aşa feliu a să înpinge îndărăpt dela marginea respectivă.

Invoirea dată de comandirul graniţii fiind prin urmare înpotriva alcătuirilor convenţionale dintre înbele guvernuri, de aceia Agenţia cu căzuta cinste pofteşte pe cinst. Secretariat de Stat ca să binevoiască a da intru aceasta cuvenita instrucţie comandirilor graniţii, de vreme

ce lasă că nu este ertată întrarea în țară a unor așa oaminii fără pasaporturi, dar subt acest pretecst de bejănari, cuvânt necunoscut prin convenție, să pot furișa criminaliceşti dezertori și alți indivizi supuși îndatoriri de militari, găsând liman sigur în Moldova. Binevoind totodată a da Agenții lămurire despre cele cuprinsă în al[ă]turatul bilet: „că după poruncile ce sânt la trecătoarea Prisăcanii sânt învoiți a întra în prințipat". Dacă aceasta însămnare este adivărată, și adiverindu-să pe ce temei s'au slobozit asemine porunci țirculare cătră comandiri? Căci aceasta ar fi cu totul jâgnitoare pomenitei convenții.

Iași, 28 Avgust 1852

Agent și General Consul a K. K. Apostolicești
Sale Măriri i Cavaler, etc. etc. etc.

B. Testa

Arhivele Statului Iași Tr. 1764. Op. 2013. Ms. 3255, f. l.

Gh. Duzinchevici

Două pluguri

(Fabulă)

Un plug plin de rugină
În șură sta ascuns
Și se uita cam supărat
Cum frate-său dela ara't
Sclipind ca și un soare
Acasă, a fost ajuns.

— Spune-mi, dragă frățioare,
Cum de eu sunt ruginit,
Pe când tu, din câmp sosit,
Strălucești ca și un soare?
Într'o zi am fost noi doară
Din acelaș fier făcuți! —

Celalalt așa-i răspunse:
— Munca șterge-a mea rugină,
Strălucire munca-mi dă.
De vrei să lucești ca mine,
Ce fac eu, aceeași fă!
Ieși în câmp, răstoarnă brazda
Și rugina-ți va pieri!
Iară tu, scăpat de dânsa,
Ca și mine-i străluci... —

Eugen Neșciuc

Pe urmele unui poet uitat

Era în ziua de 24 Septembrie 1940. Cu doamna şi domnul L. M. — pribegi bucovineni în Focşanii Unirii — plecam spre via *Obideanca* a „Dumisale Jupân Alexandru P. Arbore", unde fusesem îmbiaţi să le fim oaspeţi.

Frumoasă zi de toamnă, cu soare blând, ale cărui raze ne mângăiau obrajii îmbujoraţi de adierile unui vânt cald dinspre miază-zi. *Fulga* îşi depăna fuga cu spor spre ţinta dorită, iar seterul „*Bob*" cuibărit în fundul trăsurii dădea semne de nerăbdare.

După jumătate de ceas eram le vadul Milcovului, pe podul căruia ne încrucişăm cu transporturi militare grăbite în drumul lor Lăsăm în urmă pădurea dela *Bagana*, conacul familiei Duiliu Zamfirescu, şi, printre vii cu rod îmbelşugat de boabe aurii, ajungem la o răscruce. Apoi pe un drumeag spre Soare-răsare, în puţină vreme, ajungem la conacul din Obideanca. Şi'n sătuceanul acesta găsim multe trupe ale unei divizii, care părăsise Ardealul din miază-noapte... nu de multă vreme.

* * *

În cealaltă parte, spre dealuri, se află satul încă mai înstărit, cu şi mai multe aşezări, cu oameni şi mai avuţi, Urecheştii din Râmnicul-Sărat, vestit prin viile şi livezile, care-l împodobesc şi unde acum aproape 60 de ani, s'a născut, prunc năzdrăvan, poetul sămănătorist *George S. Săpunaru*, de mai târziu.

De multă vreme doriam să cunosc aceste frumoase locuri, cu schitul de călugări din apropiere: Vărzăreştii. Prilejul l-am avut abia anul trecut, când am fost dus acolo de nişte nepoţi ai neuitatului stihuitor... Era tot o frumoasă zi de toamnă. Pe acelaş drum am mers... Când am intrat în Urecheşti se înoptase. Toată preajma părea învăluită într'o pâclă de mister. Oamenii, nişte fantome, se întorceau grăbiţi spre casă, pentru odihna nopţii; a doua zi trebuia sa înceapă culesul viilor. Suntem acum pe locul din faţa casei, în care s'a născut şi-a trăit parte din frumoasa lui copilărie poetul Săpunaru. Casa se păstrează neatinsă, smerită aşezare de ţară, cu prispă, stâlpi de stejar în faţă, prispa pe care a mers de abuşilea „Gheorghiaş" şi pe care a măsurat-o cu paşii lui dintâi când s'a ridicat *copăcel*. O tindă şi două cămăruţe e ceea ce-a putut da casa aceasta pentru împovărata familie de învăţător din mijlocul căreia a răsărit poetul.

În poartă din cei trei tovarăşi:

O salcie cu'n cenuşer
Şi-un plop îşi tremură frunzişul...

— a rămas numai unul. Ceilaţi nu mai sunt, — ca şi atâţia din oamenii cari au hălăduit la umbra lor.

Învăţătorul de-atunci doarme în cimitirul satului. Amintirile despre el o spun deslusit stihurile fiului poet:

Ca de-un părinte bun şi iubitor
Cu dragoste ne amintim de tine;
Acei ce dintr'a ta învăţătură,
Am priceput, ce-i rău şi ce e bine.
Par'că te văd, încărunţit de vârstă
Cu ochelarii prinşi după ureche
Din colţul tău zâmbind cu bunătate
O, cărturar din vreme veche[1].

Şi cămăruţa în care „Bunica"[2] l-a învăţat pe „*Gheorghiaş*" să se roagă lui Dumnezeu e în fiinţă, dar fără fiinţa care-i însufleţia cuprinsul:

În cămăruţa ta bătrână
Şedeam cu tine lângă foc,
Tu te rugai lui Dumnezeu
Să-mi dee minte şi noroc.

Măicuţa lui dragă, care în jurul leagănului i-a menit ca ursitele să-i facă parte de noroc, nu mai aude dangătul clopotului dela Schitul Vărzăreşti:

Auzi tu, dragă mamă,
Duioasa tânguire
A clopotului jalnic
Din vechea mânăstire?[3]

Ca şi atunci:

Prin ramuri de tei cu creştetul gârbov
Biserica veche s'arată
Cu ziduri 'negrite de vremuri şi ploi
Cu streşina-i veche plecată[4].

Oamenii se duc cu vremea. Cele ale firii, zămislite de Dumnezeu, rămân mărturie statornică, să grăiască lumii de astăzi ce-a fost odinioară

---

[1]) *Învăţătorul nostru* din volumul de Versuri de G. S. Săpunaru.
[2]) *Bunica* ibidem.
[3]) *Auzi tu, dragă mamă* din acelaş volum de Versuri de G. S. Săpunaru.
[4]) *Biserica* ibidem.

Pe coastă aceleaşi cărări se'mpletesc
Prin iarba subţire şi moale
Şi-aceleaşi flori mândre pe coaste 'nfloresc
Şi plopii bătrâni plâng în vale.[5])

La via pusă şi ridicată de poet, care era agronom şi viticultor, acelaş decor, pe care l-a cântat în trecătoarea lui viaţa pământească:

Sub un nuc ca foaia lată
Toată ziua umbra-i deasă
Un butuc cu poamă grasă,
Coarde lungi atârnă-şi vârful
Şi belşugul lor de-o vară
Struguri dulci ce-au dat în pârgă
Şi cu boabele de ceară.[6])

Şi când feciorul învăţătorului din Urecheşti pleca în străini la învăţătură, satul era în plina sărbătoare, sărbătoarea toamnei din podgoriile noastre:

Când m'am dus la 'nvăţătură.
Erau multe flori pe coastă,
Erau râsete şi jocuri
Şi cântari în casa noastră.
Erau fete prin dumbravă
Cu ochi negri ca de mură,
Era chef şi voe bună
Când m'am dus la 'nvăţătură.
— — — — — — — — — —
Doar în pragul casei noastre
Mai zăriam plângând pe mama
Hei, de câte ori în urmă-mi
Şi-a şters ochii cu năframa![7])

* * *

George S. Săpunaru s'a născut în acest colţ de ţară la 26 Faur 1883, ca fiu al învăţătorului pe care l-a zugrăvit mai târziu în frumoase stihuri de proslăvire. Şcoala primară a făcut-o în satul lui, de naştere, cu tatăl lui. În 1894, îl găsim elev al Liceului „Unirea" din Focşani. În ambianţa cărturărească de aici, din îndemnul poate al profesorilor: Bogdan-Duică, C. Moisil, Const. Giurescu (tatăl), I. A. Bassarabescu, D. D. Pătrăşcan, Const. Lupu şi alţii şi-a urzit cele dintâi stihuri. Urmează apoi şcoala de Agricultură dela Herăstrău. Mai târziu porneşte pe drumurile străinătăţii, trecând pela şcolile înalte de specializare dela: Montpellier, Beaunne, Portici (lângă Napoli) Conegliano şi Viena, de unde se întoarce acasă în 1909. Cu sufletul a rămas legat de glia românească, în slujba căreia se angajează, lup-

[5]) *Pe Coastă* ibidem.
[6]) *Cântece* în volumul de Versuri de G. S. Săpunaru.
[7]) *Nu mai e ce-a fost odată!*, ibidem.

tând pentru înfrumuseţarea şi îmbogăţirea pământului strămoşesc pe care îl şi cântă în versuri bine simţite. Se străduеşte în acelaş timp întru ridicarea ţăranului român, în rândurile cărora ia parte la răsboiul de întregire ca ofiţer de infanterie. După unire îşi pune în slujba fraţilor strânşi la matca Patriei-Mame. toată aleasa lui învăţătură şi simţire.

În ziua de 28 Iulie 1920, viaţa lui, ca un strugure din aceste podgorii, plină de dulci şi aurii înfăptuiri, se închee în chip dureros şi cu dânsa se stinge încă o luminiţă din candelabrul literelor româneşti.

„Scrisul vremilor de aur", Săpunaru l-a înfăţişat încă din tinerete în nenumăratele reviste ale vremii ca : „Semănătorul" „Ramuri" „Făt-frumos" (al lui Em. Gârleanu), „Neamul Românesc literar", „Drum Drept", iar începutul începutului l-a făcut în foaia elevilor dela Herăstrău : „Embrionul".

Opera lui răspândită în atâtea publicaţii, a fost strânsă după moartea lui într'un mănunchiu de stihuri *Versuri*, de către fratele, gora lui, Ministerul de Agricultura, Liga Culturală din Valea Călusărească, Societatea Agronomilor şi de alţii.

Profesorul N. Iorga, care i-a prefaţat lucrarea spunea : „A dat subiectelor sale iubite veşmântul unui ritm desfăşurat în sonorităţi eminescene şi le-a ferecat în rime şi reale şi potrivite, în care nu se trădează sforţarea cum nu se descopere banalitatea.

Pentru sufletul lui cald şi bun, ar fi fost o mângăere să ştie că, în lumea din care s'a ridicat, glasul său nu se va stinge. Această asigurare i-ar fi putut-o da oricine va fi străbătut aceste pagini"...

I. M. Dimitrescu

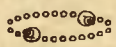

Fraţii Hurmuzachi către şi — despre Mama lor

În bogata colecţie de documente şi scrisori a d-lui Sever Zotta, strănepot al lui Doxachi şi al lui Ilinchii Hurmuzachi, deportat de scorpia bolşevică în pustiurile Siberiei, s'au găsit multe scrisori ale Hurmuzăcheştilor. Între altele, scrisorile adresate Ilinchii Hurmuzachi de fiii ei sunt menite să ne desluşească legăturile sufleteşti de o rară delicateţă şi duioşie dintre mamă şi fii şi să reconstitue atmosfera casei patriarhale dela Cernauca. Sunt scrisori, încredinţate de D-na Mar-

gareta Sever Zotta d-lui Teodor Bălan, pe care nu le-am cunoscut în primăvara anului 1942, când conferenţiam despre Ilinca Hurmuzachi şi care întregesc portretul acestei venerate matroane.

Firul roşu al acestei scrisori e un întreg complex de sentimente: iubirea şi profunda veneraţiune a fiilor faţă de maica lor, dragostea copiilor pentru casa părintească dela Cernauca, desăvârşita armonie între toţi membrii familiei, între copii şi părinţi pe de o parte, între fraţi pe de altă parte, şi nemărginita iubire a Ilinchii pentru copiii ei.

În fiecare scrisoare, fiii se închină, mai înâiu, cu profund respect în faţa maicii lor: „Prea iubită şi prea dorită mămucă, cu adâncă fiească plecăciune sărutăm blagoslovită mâna Mătalii".

Înduioşătoare e scrisoarea lui Eudoxie Hurmuzachi, din Septembrie 1832, scrisă din Liov, în drum spre Viena. Cei doi copii mai mari, Constantin şi Eudoxiu, se despărţiseră întâia oară de părinţii lor, plecând la Viena, pentru a se înscrie la facultatea de drept a reputatei universităţi. Caracteristică pentru acele vremuri patriarhale, când încă nu circula trenul şi depărtările se străbăteau cu săptămânile, în diligenţă, e exclamarea lui Eudoxiu: „Sărutăm dela *marginile lumii* mâna Mătalii!" Durerea despărţirii de casa părintească, de părinţi şi fraţi şi-a găsit expresie în cuvinte de un lirism răscolitor: „După ce am început drumul nostru cel lung din blagoslovita casă părintească şi văzând că trebuie să le lăsăm toate cele ce sânt scumpe inimii omeneşti şi trebuie să le lăsăm cu anii şi să ne depărtăm de părinţi, fraţi, surori, prieteni, cunoscuţi, drept aceea au trebuit să să rănească sărutătoarele inimele fieşti de durere şi aşa s'au început cărarea noastră cu plânsuri şi s'au urmat cu lacrămi". Dar durerea îşi găseşte alinare în dragostea fiească şi părintească şi în hotărîrea bărbătească de a-şi făuri un viitor prin muncă, în străinătate: „Totuşi puţân ne-am mângăiat cu blagoslovenia părintească a Dumilor-Voastre... cunoscând că lacrămile noastre era spre lauda părinţilor celor buni şi lacrămile părinţilor era spre lauda fiilor care acuma au hotărât ca să să facă şi să rămâe încă mai vrednici de această cinste şi în mijlocul străinătăţăi".

Urmează apoi descrierea întregii călătorii, în toate amănuntele, cele mai mici, popasul la Lemberg, unde s'au întâlnit cu alţi tineri boieri bucovineni şi moldoveni: Vasâlcu, Sturza, Epureanu, vizitele n familiile unor ofiţeri austriaci superiori, cunoscuţi încă din Bucovina, participarea la o paradă militară şi la o reprezentaţie de gală, de ziua împăratului austriac Ferdinand şi descrierea foarte pitorească

a Liovului, a parcurilor şi bisericilor. Scrisoarea se încheie cu un acord minor, în care se amestecă din nou durerea despărţirii cu mângăierea şi cu o veneraţie fiască de proporţii aproape religioase: „Astăzi ne depărtăm cu *Eilwagen* încă mai mult de Domniile-Voastre, însă blagoslovenia Dumilor-Voastre ne aduce linişte şi balzam la inima ce rănită... ...Inelul pe mâna me totdeauna îmi aduce aminte de prebunii părinţii mei şi este talismanul meu... În sfârşit ne rugăm Măalii încă odată în genunchi de a ne da ce de mult preţ părintească blagoslovenie“!...

Neţărmurita dragoste şi veneraţie a fiilor faţă de mama lor o găsim exprimată deosebit de poetic, în două scrisori de felicitare, la patron, de Sf. Constantin şi Elena; una scrisă de Constantin Hurmuzachi, la 15 Mai 1842 dela moşia Galbăna în Moldova, alta—fără dată—a lui George Hurmuzachi:

„Deşi soarta m'au osândit a sărbători zioa numelui Mătale în pustietăţile Buceagului şi nu în frumoasa Cernaucă — scrie Constantin — totuşi crede, prescumpă mămucă, că şi aici inima me este însufleţită de cele mai vii şi mai curate simţiri de dragoste, cinstire şi mulţămire, de cele mai învăpăiate dorinţi şi rugi către premilostiva pronie, care să dăruiască Mătale... tot binele care inima omului doreşte şi nepreţuitele Mătale însuşiri aşa de mult învrednicesc... Şi mie dee înalta milostivire cerească vieaţă lungă ca să pot dovedi prebunilor mei părinţi prin fapte nemărginita me iubire şi supunere şi adânca me mulţămire pentru toate bunătăţile care am primit din mânele D-Voastre şi în veci vor fi neuitate“.

Scrisoarea lui Gheorghe, scrisă probabil din Viena sau Liov, s'ar putea numi cu drept cuvânt un mic poem în proză, în care sentimentele se succed în gradaţie ascedentă, culminând spre sfârşit, într'o minunată rugăciune. Mai întâiu, iubirea Cernaucăi, a locului natal, i-a inspirat cuvinte înaripate pentru a-i cânta farmecul: „Nu văd de aici Cernauca ce dulce cu munţăşorii cei încântători de giur împregiur, cu pădurile cele verde, întunicoase, de mirozne balzamice pline. Nu văd de aice nici câmpiile... strălucind în roua de dimineaţă, acoperite cu covoarăle cele fireşti care seamănă că ar fi ţăsute de smaragd şi de ciboţile cucului, de diamant şi de floarea ursului şi de mii de alte pietre scumpe între mii de alte floricele... Nici clopotile nu aud care cheamă la lăcaşul dumnezăesc pe credincioşii lăcuitori a blagoslovitului sat...“

Iubirii pentru locul natal se suprapune, în accente vibrante, dra-

gostea fiască: „Dar totuşi au înviat zioa aceasta în mine sentimenturi, dorinţe, care răsună în fundul inimei mele şi mai tare dicât... sunetul clopotilor şi mai dulce dicât cântările privighitorilor, [dorinţi] care împodobesc icoana cea scumpă uniea maice într'a copilului suflet mai frumos dicât smaragdul şi diamantul, că sufletul este nemuritoriu... Prescumpă şi preiubită mămucă! Vorba omenească este pre slabă şi nedeplină încât să poată tălmăci sentimenturile, dorinţile, rugile, care au născut zioa aceasta în inima me"...

Copleşit, fiul cade în genunchi şi sufletul său, ca un jertfelnic, se înalţă mistic spre cer: „O Doamne, Dumnezeul meu! Auză-mă: Tu care vezi în fundul inimilor a muritorilor şi citeşti şi acele care limba nu este în stare a le exprima! Tu, Doamne, auză-mă! auzi rugile uneia inime fieşti şi împlineşte, premilostivule, cele mai multe, cele mai fierbinte a ei dorinţe".

Dintre toţi copiii, Gheorghe Hurmuzachi pare să fi fost cel mai profund legat sufleteşte de Cernauca şi de părinţi. Scrisorile lui sunt mai sentimentale şi mai poetice.

La 5 Septembrie 1842, deci acum o sută de ani, el îi vesteşte maicii sale că peste o lună va părăsi serviciul la „Gubernia" din Liov şi se va transfera la „Craisamt", la Cernăuţi: „Pricina — zice el — este dorul meu de scumpa casă părintească şi prin urmare griaţa ce nesuferită a străinătăţii, de care m'am săturat pân la urechi şi de care vreu să fug macar pi un an. Bunătatea Domnilor-Voastră este pre mare şi pre adânc întipăriţă în inima me".

Tânguirile lui Gheorghe se precipită cu patimă dramatică: „Inima me ar săca aice de dor! Eu aş fi blăstămat să duc viaţa ce mai cumplită dipe lume. Şi în sfârşit m'ar birui dureria şi aş căde în prepastie... De nu ar fi dragostea me către Dumne-Voastră, prescumpilor părinţi aşa de mare, aşa de fierbinte, aşa de uimitoare, poate că aş încuviinţa să mă faţăesc prin târguri mari... Dar aşa viu la dume-voastră încă pe un an macar, or vreţi or nu... Şăd vr'un an la Craizamtu Cernăuţului, îmi satur inima cea flămânzâtă, ş'apoi las să mă cheme la Gubernium, atunci mai uşor mi-a fi!...

De obiceiu, Gheorghe îşi încheie scrisorile către maică-sa, cu o formulă, în care cavalerismul de tânăr boier format se îmbină cu duioşia copilului ce-şi răsfaţă măicuţa precum şi cu un neţărmurit respect: „Sărut de o mie de ori, mămuşăţăle (pus de el între ghilimele) cele dulci şi rămân a Mătali pre plecat fiu şi supusă slugă Gheorghie".

* * *

A doua categorie o alcătuiesc scrisorile schimbate de fraţi, între-olaltă, şi din care se desprinde dragostea fără seamăn care a nutrit-o Ilinca pentru copiii şi soţul ei, iar altele ne dau desluşiri asupra greu-tăţilor financiare şi a suferinţelor fizice, care au întunecat într'o vreme viaţa soţilor Hurmuzachi.

Într'o scrisoare, în limba germană, din 9 August 1840 a lui Alecu Hurmuzachi către fratele său Constantin, Alecu îi comunică fratelui său durerea pricinuită părinţilor de plecarea acestuia în Mol-dova, la moşiile de baştină ale familiei. Aici aflăm că lui Constantin i se spunea acasă „Pitic". Din cele relatate de Alecu, se pare că pentru a o cruţa pe mama de zguduirile despărţirii, ea a fost pusă în faţa unui fapt împlinit, comunicându-i-se plecarea lui Constantin numai după câteva ore. Ea plângea şi se văieta, de ferească Dumnezeu, scrie Alecu şi întreba mereu „Ci faci bietu Pitic ?!" Cuvintele ei sunt redate în limba română, în această scrisoare nemţească ; deasemenea tot româneşte scrie Alecu despre tata : „Der Vater weinte, i. se rupe inima".

Aceste scene zguduitoare s'au petrecut în casa Hurmuzăcheştilor dela Cernăuţi. Ilinca luă de pe perete portretul lui Constantin, îl să-rută de mii de ori, îl împacheta apoi şi-l trimise la Cernauca, spu-nând printre sughituri şi suspine : „Nu ţă l-oi arăta niciodată, numai mi l-oi ţâne şi l-oi tot săruta". (Şi aceste cuvinte sunt redate în limba română).

În anul 1845 Doxuchi a trecut printr'o criză financiară, fizică şi sufletească, despre care găsim lămuriri în două serisori ale lui Gheorghe Hurmuzachi către fraţii săi Constantin şi Eudoxie, din 27 Febr. 1845 şi din Martie 1845.

Aflăm din aceste scrisori că situaţia financiară a acestui boier primitor şi mare luptător naţional era precară. Pe de o parte, chel-tuelile avute cu întreţinerea copiilor la Viena şi standardul de viaţă ridicat, pe de altă parte, procesele pentru moşiile din Moldova, l-au silit pe Doxachi să facă mari datorii şi să rămână în restanţă cu plata impozitelor. Jena financiară a avut repercusiuni asupra stării lui su-fleteşti şi fizice. Cade greu bolnav : soţia sa, însăşi suferindă, plânge necurmat. Sunt singuri ; copiii, afară de Gheorghe, sunt resfiraţi prin lume ; în căsuţa lor e o atmosferă atât de tristă, scrie Gheorghe Hur-muzache, încât s'ar părea că fericirea familiei a ajuns la o serioasă răspântie. După câteva luni, Doxachi s'a însănătoşit şi pentru a salva situaţia, a contractat, în August 1845, la Casa de economie din Viena.

o datorie de 30.000 florini. Ştim totuşi că peste 3 ani, anul 1848 a fost punctul culminant în viaţa de Români a soţilor Hurmuzachi şi casa lor dela Cernauca a primit cu toate onorurile pe refugiaţii moldoveni şi ardeleni...

Doxachi Hurmuzachi moare la 1 Aprilie 1857. Durerea copiilor lui este fără margini, dar ei trebuie să şi-o stăpânească, pentru a o îmbărbăta pe maica lor, care nu-şi găseşte mângâiere şi care suferind grav de scleroză, se stinge ca o flacără slabă, zi de zi.

La 19 Mai 1857, fiul ei Constantin îi scrie de patron. Dar el nu o mai felicită, căci — zice: „Nu vorbesc de zile frumoase, pentrucă ştiu că pentru Măta preiubită mămucă, zilele de fericire s'au închis în fiorosul mormânt. Curaj, putere, mângăere cer dela prebunul Dumnezeu pentru Măta şi pentru noi toţi".

Constantin arată că lovitura primită prin moartea tatei s'a abătut asupra lor în clipele unor mari zguduiri politice, dar în lupta naţională îl va călăuzi pilda tatălui său: „... În lupta înverşunată şi necontenită pentru existenţa şi drepturile patriei petrecând zi şi noapte, ne-au cuprins grozava ştire despre nespusa noastră nenorocire... Pentru noi căutăm mângăiere în sănătatea şi lungirea zilelor Mătale, preiubită mămucă, şi în triumful sântei noastre cauze, căreia erau totdeauna închinată inima, cugetările, dorinţele şi graiurile preabunului nostru tată".

E una din ultimele scrisori adresată Ilinchii Hurmuzachi de fiii ei, dânsa decedând la 17 Ian. 1858.

* * *

Pe lângă importanţa lor ca documente ale vremii, pe lângă incontestabila lor valoare literară, aceste scrisori ni se înfăţişează ca un imn de slavă a dragostei dintre fii şi mamă.

Cei care susţin că timpurile de astăzi sunt prea zbuciumate pentru ca să poată înflori acest sentiment delicat, gândească-se că şi vremurile de atunci au avut zbuciumul lor înfrigurat pentru închegarea unei noi ordini statale şi pentru păstrarea fiinţei noastre naţionale...

Silvia T. Bălan

Cititor şi adăugător al nostru: D-l prof. **S. Mehedinţi**
Bucureşti cu 1.000 lei (26/I 1943)

Multe și mărunte...

Să ni le salvăm ştirile asupra trecutului! — Dintr'un memoriu autobiografic prezentat (în 24 Ian. 1943), de merituosul nostru *deşteptărist* Eugen Neşciuc, *Institutului* „*Cernăuţi*":

I. *Slavizarea numelor româneşti în Bucovina*: „E cunoscut că slavizarea numelor de familie româneşti se practica în Bucovina într'un timp pe scară foarte întinsă [1]). Un exemplu: Mitropolitul Arcadie Ciupercovici, al cărui secretar eram, doria să înlocuiască crucea de piatră de pe mormântul Tatălui său, fost paroh în Câmpulung, cu una nouă. La ordinul Mitropolitului am cerut să mi se trimită o copie exactă a inscripţiei de pe acea cruce. Ea suna astfel: *Aice zac osemintele preotului Nicolai Ciupârcă*... — Din familia Ciupârcă, cei rămaşi la plug poartă şi astăzi acest nume, pe când feciorii preotului Nicolai Ciupârcă, Alexandru şi George, trecuţi prin şcoli, au fost Ciupercovicizaţi".

II. *Omul de omenie* [2]) *Stefan Wolf*: „După moartea tatălui meu, în 1885, rămas fără orice mijloace de existenţă, m'am fost hotărît să părăsesc şcoala — eram atunci în clasa a 6-a de liceu — şi să-mi câştig pânea ca scriitor în cancelaria unui notar public. Aflând despre aceasta directorul liceului, consilierul Stefan Wolf, m'a încurajat să nu părăsesc liceul, mi-a mijlocit oare (= lecţii, meditaţii) bine plătite şi mi-a acordat o bursă, aşa că numai cu ajutorul lui mi-am putut continua studiile. Îi păstrez pentru această adâncă recunoştinţă".

III. *Calendarologul Eugen Neşciuc*: „Ca student în teologie am fost ales preşedinte al secţiei literare a Societăţii „Academia ortodoxă", fiind şi unul dintre urzitorii *Calendarului poporului bucovinean* în anul 1888, împreună cu Preotul Constantin Morariu şi cu colegii mei de seminar Vasile Găina şi Victor Zaharoschi".

Şi câte asemenea ştiri nu ne-ar putea servi şi alţii!...

L. M.

* * *

Precizări istorico-literare *). — Filaret Doboş a publicat pe vremuri, în „Junimea literară", o seamă de versuri sprintene, sub pseudonimul *Filuţ*. Deasemeni, dulcele poet care a fost Taniu Dracinschi a iscălit de cele mai multe ori *Taniu*. Ei bine, în vol. II pag. 256, N. Iorga vorbind de „Junimea literară", a creat din aceste

---

[1]) Încât d. p. Preotul Con tantin Morariu, în tot timpul şcolirii sale s'a chemat, după strămoşul său *Andrii*: *Andrievici*! Şi'n cazul Mitropolitului Silvestru Morariu, apendicele *Andrievici* nu-i decât o netrebnică ficţiune austriacă.

Iar nume bucovinene ca Hostiuc (= Costea), Zavulovici (= Savul) etc. sunt, în fond, mai româneşti ca cele, cari şi dânsele ce cer românizate: Cantacuzino, Djuvara, Gusti, Iamandi, Narly etc. etc....

[2]) Aşadar nu românofagul şi antipedagogicul Wolf pe care-l inventează un Cezar Petrescu (cf. rectificarea noastră din Buletinul „Mihai Eminescu" An. VII 1936, 134).

[3]) Cf. aprecierea lui I. Nistor p. redactorul de calendare Eugen Neşciuc (articolul *Din istoria Calendarului nostru* în *Calendarul Societăţii pentru cultură*... 1914): „În curs de 19 ani (1895—1913) d-l Neşciuc s'a achitat în mod foarte conştiincios de îndatorirea luată asupra sa, dobândindu-şi astfel merite mari şi netăgăduite pentru literatura calendaristică drn Bucovina".

două pseudonime, sub care se ascundeau doi poeţi deosebiţi, un poet nou : *Filimon Taniac*, atribuindu-i acestuia cele două pseudonime precum şi tot ce-au scris cei doi poeţi.

În acelaş volum II, pag. 255, N. Iorga, după ce-l dă gata pe Nicu Dracinschi, căruia nu-i găseşte nici-un vers demn de-o apreciere mai caldă, remarcă totuşi talentul lui *N. D. Câmpan*, neştiind că acesta nu era decât pseudonimul aceluiaş delicat şi atât de sincer poet Nicu Dracinschi.

G. Rotică

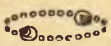

Cronică

Şi iarăşi o manifestare românească şi patriotică a vrednicei Societăţi „Meseriaşul Român" din Cernăuţi. — La 18 Aprilie crt. de Dumineca Floriilor, membrii Societăţii Meseriaşilor Români din Cernăuţi, împreună cu corul societăţii, au descins între soldaţii răniţi din Spitalul Militar Z I Nr. 179 din Cernăuţi, aranjând o şezătoare şi aducând daruri. La sosire meseriaşii români, în frunte cu inimosul preşedinte Ieremie Oprişeanu şi toţi membrii din comitetul Societăţii, au fost întimpinaţi cu frăţească prietenie şi atenţie de către d-l comandant al spitalului Dr. Zaharia Dumitreşcu şi de d-l căpitan Raţiu Timotei şeful serviciului administrativ. Răniţii s'au adunat toţi — unii din ei aduşi pe tărgi — în holul spitalului, unde a avut loc şezătoarea.

În numele Societăţii Meseriaşilor Români a vorbit d-l Dr. Aurel Morariu, membru în comitetul societăţii, tălmăcind în cuvinte calde şi adânc simţite rostul patriotic şi de omenie al prezenţei meşteşugarilor şi muncitorilor români între răniţii noştri. D-l Dr. Aurel Morariu, încheind adânc răscolitoarele sale cuvinte, a dat cetire unei patriotice poezii închinată Eroilor, al cărei autor, studentul Gheorghe Ionescu, decedat în Octomvrie 1942, a fost fiul maistrului croitor Gh. Ionescu, vicepreşedinte al societăţii meseriaşilor.

A urmat programul corului mixt al meseriaşilor dirijat de d-l Dr. Aurel Morariu. S'au cântat : *Deviza meseriaşilor* de Mandicevschi-Horner ; *Nevasta care iubeşte* de G. Musicescu ; *La Arme* de Castaldi şi *Dumnezeu este Domnul*, psalm de C. Porumbescu. Piesele

---

*) Într'o scrisoare din 11 Nov. 1935, emeritul nostru G. Rotică ne atrăgea atenţia asupra „inexactităţilor" (publicate astăzi) din *Istoria literaturii româneşti contemporane* de N. Iorga.

executate disciplinat şi cu însufleţire, au fost mult aplaudate de răniţi. La sfârşitul şezătorii d-l căpitan Dr. Dumitrescu a mulţumit călduros membrilor şi conducerii societăţii pentru fapta lor frumoasă.

Apoi s'au distribuit darurile aduse de meseriaşii noştri din daniile lor spontane şi benevole: 150 pachete cu diferite alimente, 3000 ţigări, chibrite, cărţi poştale, cărţi, reviste şi ziare, 25 sticle cu vin. La orele 12.30 a. m. serbarea a luat sfârşit, conducătorii spitalului şi ostaşii răniţi mulţumind meseriaşilor noştri pentru frumosul lor gest.

L. Cr.

* * *

Împotriva aceluiaşi infantilism literar. — Semne ale vremii!... Adecă: 1). În cutare şezătoare a elevilor dela Liceul „Dragoş-Vodă", Câmpulungul-Bucovinei, „abiturientul" Mihai Timu (şi acum cităm după ziarul „Bucovina" Nr. 546 din 7 IV 1943)" a tratat într'o serie de conferinţe şi colocvii angajate cu colegii... *acut-actualul subiect* „Scriitori români bucovineni", punând în *semnificativ relief* scrisul luminoşilor condeieri...: Iraclie Porumbescu, I. Sbiera, D. Petrino, I. Grămadă,... Vasile Bumbac, I. Cocârlă-Leandru, G. Rotică, Const. Morariu, Leca Morariu etc." — 2). În editorialul *Fenomene deficitare în literatura actuală* din „Bucovina literară" Nr. 46 dela 18 Aprilie 1943, d-l Gh. Noveanu are meritul de a fi semnat (pentru o bună parte dintre chiar colaboratorii *Bucovinei literare...)* avertismente ca acestea: „S'a injectat cu rea credinţă de către un medic prost sau rău, în glandelic intelectuale a o serie de oameni, virusul neastâmpărului literar, ca să ne pomenim dintr'odată cu o serie de manifestări patologice, asemenea convulsiunilor epileptice, în poezie, proză, filozofie, muzică etc.... Curg de o vreme la poeţi câte burice au tăiat moaşele şi câte bordeie au mai lăsat în viaţă pelagra, oftica şi paralizia infantilă. Prozatori, să nu mai vorbim. Lipsesc din numărul total al locuitorilor României Mare numai analfabeţii... cari nu au bani să-şi plătească o steno-dactilografă a panse-urilor lor... Pe voi... capre apocaliptice, fără înconjur, vă îndemn să mergeţi la păscut ghimpi pe ponoarele vieţii, ca să vă treziţi, prin înţepăturile brute cu realitatea, la adevărata voastră viaţă şi astfel, dacă se mai poate, să vă găsiţi un rol potrivit firii" — 3). În „Bucovina literară", Nr. de Paşti, — încondeierea: „Multe reviste sau publicaţii în genere, vântură ideia de personalitate distinctă a poeziei româneşti de ultimă oră. Bine înţeles eă se dau drept exemplificare şi diferite nume pentru a sprijini aceste afirmaţii copilăreşti. Dar, trecând peste ignoranţa, care stă la temelia acestor categorisiri de valori şi judecând realitatea aşa cum se prezintă ea, ajungem imediat la convingerea că această presupusă personalitate poetică este atât de invizibilă, încât se naşte fireasca întrebare, ce rost mai au atâtea tămâieli de rit bizantin, când în sprijinul acestor gratuite şi colegiale afirmaţii nu se aduce o dovadă clară şi indiscutabilă. Sânt doar maniere (= manierisme) şi imitaţii, dar o valoare autentică nu se prea vede din aceste versificări cu duiumul [1]). Nici cel puţin nu au scuza vreunui surogat poetic, care să acopere lipsa talentului, fără de care sunt zadarnice toate opintelile de a da o impresie de poezie adevărată".

---

[1]) S'ar putea chiar preconiza ca criteriu: Calitatea unei reviste se oglindeşte în puţinătatea versurilor prezintate de ea. — Nota lui „Făt-frumos".

Printre cele periodice. — Altă pildă de stăruitoare dârzenie bănăţeană: „Răsunetul", „Gazetă naţională-independentă din Lugoj", cu Nr. 20 din 17 Mai 1942 îşi sărbătoria jubileul de 20 ani. — Păcat că „Arta" d-lui C. Bivolaru (Cernăuţi An. I Nr. 1 din 1 Nov. 1942) se resimte de atâta pripă şi necontrol. D. p.: Reproducerea *Ştefan cel Mare* de Ep. Bucevschi e arătată ca aflându-se „la Roma" (în loc de: *Roman*); la fel, ilustraţia *C. Porumbescu:* „la Viena", în loc de: *Suceava*, C. P. fiind atunci (1869/70) pe clasa a VI-a de liceu (v. „Junimea literară XIII 1924, 486); apoi profesorul şi măestrul lui Bucevschi, zis *Tenerbach* (în loc de: *Feuerbach*). Şi mai ales de unde categorica afirmaţie că Eminescu îl cunoscuse pe Ep. Bucevschi „la Cernăuţi"?? Totuşi, în cam vag-nebulosul articol al d-lui C. Bivolaru despre *Epaminonda Bucevschi, Omul* (!) *şi* (!) *opera* (!), merituoasa divinaţie (privitoare la puternica individualitate artistică a lui Bucevschi), că: „Bucevschi n'a fost satelitul niciunei maniere". — În articolul d-lui I. D. Marin, *Tiberiu Crudu*, „Revista Şcolii" Botoşani An. XIX din Iunie 1942, Nr. festiv închinat marelui *nostru* [1]) Tiberiu Crudu, data naşterii lui T. Crudu trebue rectificată în sensul că 22 Iulie 1882 stil vechiu, nu e 5 Iulie, ci *4 Iulie 1882* stil nou! — Publicaţia „Curier Ieşan" se afirmă în adevăr ca „Revistă literară de credinţă şi duh românesc" şi cu îmbucurătoare reacţii la *Poşta redacţiei* ca aceasta (din Nr. 17, 1 Faur 1943): „Gh. Călinescu, Prof. Univ.[2]) — Articolul trimis spre publicare v'a fost înapoiat. Aţi greşit crezând că revista noastră... se situează pe alt drum[3]) decât cel al românismului". — În pitoreasca evocare (datorată talentului d-lui Dragoş Vitencu) din „Revista Bucovinei" 1943, pg. 101 (Nr. 3), precizăm că Ep. Bucevschi „l-a zugrăvit" chipul lui Ştefan cel Mare, nu „pe pereţii Episcopiei din Roman", ci ca tablou autonom, livrat Episcopiei Romanului „în Martie 1884" (Corneliu Gheorghian, *Bucovina în pictură* 1935, 37). — În ziarul „Focşanii" An. V Nr. 90 din 25 Aprilie 1942, profesorul G. Dimitriu (şi de altfel ştiut cronicar istoric-literar) prezintă o covârşitoare parte din bibliografia operei („ce s'a scris despre opera scriitorului putnean") uitatului... provincial... Ion Ciocârlan.

L. M.

* * *

Academiile „Armoniei". — Situându-se în centrul manifestărilor artistice Cernăuţene, soc. „Armonia", cu atât de unanim-agreatele şi de specificele ei Academii muzicale-literare, ne-a mai dăruit: A IX-a Academie, la 19 Faur c., cu: Recitările d-lui Gh. Podaru-Podhorschi, G. Ranetti, *Plug şi tun* şi V. Militaru, *Sub Tricolor;* — piesele Corului Mitropolitan, dirijat de d-l P. I. Frunză: Muzicescu, *Cine se va sui în muntele Domnului* şi *Veche, mândră Romănie;* N. Oancea, *Leană mândră;* şi I. Căpriţă, *Marşul vânătorilor;* — cântările admirabilului bas Dim. Staroste (acomp. la pian de d-l M. P. Şesan): *Colo'n Munţii Ţebei* (cântec ardelean); Aria temnicerului din opera *Dalibor* de Smetana; Kiriac, *Asta-i seara de pe urmă* şi Petrovici-Zorello, *Inainte;* — Cetirea d-lui G. Antonescu, *Zi mare* (din opera d-sale); — Şi solii de flaut ai perfectului virtuos şi artist Dr. Aurel Morariu, care, cu pianul

---

[1]) pe care bietele, „marile" noastre edituri (ca d. p. „Cartea Românească" a d-lui I. Simionescu — totuşi atât de accesibilă literaturii mercantile de foarte ieftină calitate) nu vor să-l cunoască!...

[2]) La Ieşi, vă rog!...

[3]) pe drumul talmudic din suprimata Istorie a literaturii a d-lor Călinescu—Rosetti—Caracostea.

superlativ-adecuat al d-nei Octavia Lupu-Morariu, a interpretat: John Frederic Ranisch, *Gigue;* Bach, *Siciliano;* Gluck, *Gavotte,* şi Porumbescu, *Frunză verde, mărgărit* şi *Hora Prahovei,* iar, solo-solissimo, Ernesto Köhler, *Impromptu.* — A X-a Academie, la 5 Martie c., cu capodopera de interpretare a d-lui Costin Cristel, Gr. Alexandrescu, *Ucigaşul fără voie* şi I Mirulescu, *Fabulă;*—Corul studenţilor teologi, dirijat de d-l I. G. Duca: Davidoff, *Ceriurile spun;* C. Şandru, *In ochii tăi* şi Buică, *Salutaţi oastea română;*—Soli de ghitară *(Lorelei* şi Nemerowski-Allemo, *Potpourri în La-minor)* ai d-lui Leca Morariu; — Händel, *Gigue:* vioară — Victor Morariu, violoncel — Leca Morariu şi pian — Octavia Lupu-Morariu; — prea-puţin-ştiuta [1]) perlă a lui C. Porumbescu, *Dorul:* vioară — Victor Morariu şi pian — Octavia Lupu-Morariu;—Şi cântecele tenorului Gh. Petrescu: Curtis, *Non ti scordar di me;* popularul *Rău, maică, m'ai blestemat* şi Puccini, Aria (Act. III) din „Tosca"; la pian d-na Elena Petrescu. L. Cr.

Ctitori şi adăugători ai noştri

(unii chiar din nou *ctitori!...*)

D-l Dr. Aurel Morariu, avocat (22/XII): 2000 lei; d-nii Vasile Gârbu, student (1/XI) şi Emilian Vasilescu, dir. şcol. (15/VIII) câte 1000 lei; d. V. P. Costa, Lugoj (8/XII): 500 lei; d. Gh. T. Kirileanu, Piatra-Neamţ (8/VII): 400 lei; d. Tiberiu Crudu, Botoşani (2/X): 300 lei; d. Gh. Pătrăuceanu, student (3/IX): 200 lei; D-ra Elvira Zamfirescu, Curtea de Argeş (24/VII): 150 lei. — Vivant sequentes!

Dela Administraţia rev. „Făt-frumos"

Incasările noastre în 1942: d. Ion Armean, 1/IV: 150 lei; d-na Viorica Manta, 1/IV: 300 lei; d. Alex. Vasiliu, 20/V: 360 lei; d-ra Elvira Zamfirescu, 24/VII: 150 lei; d. I. Teodorescu-Broşteni, 28/VII: 300 lei; d. Leonida Bodnărescu, 3/VIII: 150 lei; d. I. B. Sima, 8/VIII: 300 lei; Păr. Fabian Bodnărescu, 11/VIII: 200 lei; d. I. R. Sbiera, 14/VIII: 700 lei; d. Dr. Th. Simenschy, 25/VIII: 300 lei; d. Alex Zavulovici, 2/IX: 300 lei; d. Dr. Gh. Ioaneţi, 2/IX: 300 lei; d. Gh. Petruc, 2/IX: 500 lei; d-ra Oltea Vicol, 3/IX: 300 lei; d-ra Oltea Corvin, 9/IX: 500 lei; d. Ilie Doboş-Boca, 17/IX: 300 lei; Liceul „Roman Vodă", 22/IX: 300 lei; d. Dr. Al. Bocăneţu, 28/IX: 500 lei; D-na Ecat. Ionescu, 6/X: 500 lei; Bibl. elevilor dela Lic. „N. Gane", 21/X: 300 lei; Păr. Ilie Ilisei, 22/X: 500 lei; d. Gh. Ivănescu, 3/XI: 300 lei; d. Stavru Tarasov, 4/XI: 300 lei; d. Maxim Boşcoianu, 5/XI: 150 lei; d. Al. Epure, 25/XII: 300 lei; d. Em. Crainicu, 27/XII: 500 lei; d. Emilian Boca, 31/XII: 300 lei. Urmează incasările din 1943. — O. L.-M.

---

[1]) S'a mai executat, în 2 Oct. 1942, la Radio—Moldova de violistul Barbu Mironescu (v. „Făt-frumos" 1942, 173), apoi la Praha din îndemnul compatriotei noastre Vera Mora-Şesan (v. „Făt-frumos" 1943, 50) şi la Cernăuţi, în cadrul sindrofiilor cultural-muzicale ale Soc. „Doamnelor Române", la 14 Aprilie 1943 de violoncelistul Leca Morariu.—*Dorul* lui Porumbescu şi p. violoncel, se găseşte în Colecţia muzicală „Făt-frumos" Nr. 5.

Abonamentul:

În Ţară: 500 lei pe an
În Străinătate: 1000 lei pe an
Colaboratorii plătesc numai 250 lei pe an

CUPRINSUL:

Victor Morariu . . . . . Semicentenarul „Deşteptării“ lui Constantin Morariu

Leca Morariu . . . . . Din corespondenţa lui Andrei Glavina

Sextil Puşcariu . . . . . Scrisoare către Andrei Glavina (1922)

Olvian Soroceanu . . . . . Cântec din trestii (trad. din N. Lenau)

V. Loichiţă . . . . . Facultatea noastră Teologică şi-a redeschis biblioteca!

Leca Morariu . . . . . Comemorare Ep. Bucevschi

Gh. Duzinchevici . . . . . Imigrări de Români ardeleni în Moldova anilor 1851 şi 1852

Eugen Neşciuc . . . . . Două pluguri (fabulă)

I. M. Dimitrescu . . . . . Pe urmele unui poet uitat

Silvia T. Bălan . . . . . Fraţii Hurmuzachi către şi — despre Mama lor

Leca Morariu şi G. Rotică . . Multe şi mărunte...

L. Cr. şi Leca Morariu . . . . Cronică

* * * . . . . . Cititori şi adăugători ai noştri; Dela Administraţia Rev. „Fătfrumos“; Bibliografie.

Atenţie! Abonamentul urcat!

Bibliografie

Cărţi

Leca Morariu, Epaminonda Bucevschi în corespondenţa lui C. Porumbescu, Cernăuţi 1943 (fasc. 28 din Buletinul Institutul „Cernăuţi").

Aurel Vasiliu, Bucovina în viaţa şi opera lui Mihai Eminescu, Cernăuţi 1943.

D. Rusu, Gravitaţiunea, Cernăuţi 1943.

Dr. Valerian Şesan, Curs de drept bisericesc universal, Ed. a IV-a îngrijită de Dr. Milan Şesan, Cernăuţi 1942.

Dr. Milan Şesan, Pentru regenerarea vieţii monahale, Chişinău.

Const. N. Tomescu, Scurtă povestire istorică despre Sfânta Mănăstire Neamţu, Măn. Neamţu 1942.

Emil Diaconescu, Românii din Răsărit — Transnistria, Iaşi 1942.

Erast Diţi Tarangul, Transformările dreptului administrativ, Sibiu 1942.

Ion I. Nistor, Cărţile liturgice din Bucovina şi introducerea limbii slavone în biserica românească, Bucureşti 1941.

Dan Simonescu, Reabilitarea literaturii româneşti vechi, Bucureşti 1942.

Dan Simonescu, Spiritul critic în istoriografia veche românească, Bucureşti 1943.

* * *

În harnica Editură Casa Şcoalelor (atât de înviorată prin unicul Em. Bucuţa):

Emanoil Bucuţa, Pietre de vad, vol. III.

Ion Const. Chiţimia, Cronica lui Ştefan cel Mare. Versiunea germană a lui Schedel, 1943.

Ap. D. Culea, Când Moldovenii ţineau strajă la Nistru, 1942.

I. Petrovici, Studii istorico-filosofice, 1943.

I. Kant, Ideea unei istorii universale etc..., Traduceri şi studiu de Tr. Brăileanu, 1943.

Ion Zamfirescu, Orizonturi filosofice, 1943.

I. M. Marinescu, Răsfoind scriitorii clasici, 1942.

C. Gerota, Aspecte ale civilizaţiei clasice, 1943.

Al. Popescu-Telega, Pe urmele lui Don Quijote, 1942.

E. Lovinescu, Antologia ideologiei Junimiste, 1943.

*

Muzică

Ciprian Porumbescu, Nocturnă (p. voce şi pian), Şi textul de C. Porumbescu. — **Piesă inedită** (în colecţia „Armonia" fascic. 7), Cernăuţi 1943.

Inregistrată la Tribunalul Cernăuţi cu Nr. 7/942 din 23 Iunie 1942.

Tip. Glasul Bucovinei

PREŢUL 60 LEI